

STUBBER KLOSTERS HISTORIE

Af Pastor VILLADS CHRISTENSEN. Gjerslev-Draaby.

Vinderup d. 22/6 2006

Denne afskrift er ikke forsynet med de fodnoter, som findes i det originale dokument.
Hvis man gerne vil 'kontrollere' forfatteren, må man altså skaffe sig et eksemplar af Hardsyssel Årbog for 1911. Artiklen starter på side 37.

Kurt Guldbæk

2008

Det er nu muligt at læse alle "Hardsyssels Årbog" i original på www.historisksamfund.dk. Se under "Søgning og læsning i Hardsyssels Årbog 1907-2xxx".

INDLEDNING

Hardsyssels Aarvog har jo sat sig den Opgave at fremdrage og skildre Hardsyssels Historie i gamle Dage og nyere Tider og har allerede givet værdifulde Bidrag i begge Retninger, saaledes blandt andet 1909: Hardsyssels Kirkers Historie.

I Tilslutning hertil er det, jeg vilde forsøge at skildre det ene af Hardsyssels tre Klostre, Stubber Kloster i Sevel Sogn, om det nu kunde lykkes mig at fremstille disse gamle Minder saaledes, at det kunde læses med Interesse og Udbytte.

Den, der fordyber sig blot en lille Smule i vor Klosterhistorie, vil snart opdage, at det er en vanskelig Vej at befærde, naar man vil have noget Resultat ud af det. Der er særlig to Ting, jeg her vil nævne til en Begyndelse og som en Forklaring af, at Resultaterne bliver saadan som de bliver.

Den første er den Omstændighed, at Klostreet selv næsten altid er forsvundet og derfor ligesom ikke selv kommer til at tale med, og saadanne gamle Klosterbygninger kunde ellers fortælle en hel Del interessant. Her er det uundgaaeligt at blive betaget af Skamfuldhed paa Forfædres Vegne, fordi de har handlet saa ilde med de ærværdige Bygninger, som tidligere Slægter havde helliget og oprejst og søgt at sikre ved at nedkalde Himlens Forbandelse over dem, der ødelagde dem, saadan som det i stærke Ord udtrykkes for Tvis Klosters Vedkommende i Stiftelsesbrevet, hvor der trues med „Guds Strafs og evig Fordømmelses gruelige Dom over dem, der gør Ondskab paa Helgene deres Sted. Den lutherske Adel paa Reformationstiden og deres Efterfølgere har ofte gaaet saa grundigt til Værks i deres Udryddelse af alt Klostervæsenet, at man mangan Gang maa søge forgæves efter et Klosters Sted, og man nødes til at nøjes med blot Navnet.

Dette var een Vanskelighed; men saa kunde jo Klostreet's Dokumenter da fortælle os det, som de forsvundne Bygninger vilde have sagt, om de eksisterede.

Dog heller ikke det bliver Tilfældet, thi det er netop den anden Vanskelighed, jeg vil anføre, at Ødelæggelsen ogsaa har ramt Klostreet's skriftlige Skatte, de gamle Pergamentsdokumenter og hvad andet, der kan have været af den Slags. Ikke blot Klostreet selv men ogsaa Klostreet's Historie har lidt uhyre ved Fortidens Vandalisme. Det er egentlig kun lidt, der er bevaret til vore Dage fra Klostreet'tiden.

Og naar vi nu holder os til Stubber Kloster, som jeg skulde skildre, saa gælder de to Ting ogsaa her. Klostreet selv er forsvundet med Undtagelse af nogle Kældere og et Virvar af Murbrokker spredte omkring paa Pladsen, hvor Klostreet har ligget, og den Smule, der saaledes er tilbage, synes prisgivet Ødelæggelsen, Kældrene staar for Fald, Kirkegaarden er omrodet af nysgerrige, tilsidst kommer vel Ploven til

at gaa paa Klosters gamle Grund. Og Klosters Historie? Ja, man behøver blot at se paa de Beskrivelser, der foreligger; paa et Par Sider har man kunnet skrive Klosters Saga, naar man tager Dokumenterne fra. Mere har Tiden tilsyneladende ikke levnet os.

Naar jeg alligevel vover at forsøge en ny Fremstilling efter alt dette triste, saa er det, fordi jeg tror, at de nævnte Forfattere har faaet for lidt ud af Stoffet og udelukkende holdt sig til de ydre Forhold og lagt mere Vægt paa Adelens end paa selve Klosters Historie. Det er min Mening at søge at raade Bod herpaa, ved, saa godt det lader sig gøre, at skildre hele Klosterinstitutionen og dens Besiddelser og de Mænd og Kvinder, der levede og virkede under den. Bliver det end kun en Skitse, og meget af det noget tørt, og en Del uoplyst, saa vil jeg igen minde om de to Vanskeligheder og dertil føje, at det jo er snart 400 Aar siden, det ophørte at være Kloster.

Inden jeg slutter disse Indledningsord, sømmer det sig, at jeg viser dem, der tidligere har skildret Klosteret, den Ære at ihukomme dem og minde om dem.

I det 18. Aarhundrede skildrede Pontoppidan det i sit Danske Atlas, V Tome, S. 859-61, i det 19. Aarhundrede Daugaard i De Danske Klostre i Middelalderen, S. 437-38, C. Neergaard i Kirkehistoriske Samlinger, 4. Række, I Bind, S. 67-74, og endelig Dr. O. Nielsen i Historisk, topografisk Efterretning om Hjerm og Ginding Herreder, S. 431 f.

Men før jeg gaar i Gang med selve Værket, tilkommer det Læserne at faa Besked paa, hvor jeg har min Viden fra, derfor begynder jeg med at klare Spørgsmaalet om Kilderne til Klosters Historie.

KILDERNE TIL KLOSTRETS HISTORIE

I de gamle Klostre havde de en betydelig Samling Pergamentsdokumenter: Skøder, Gavebreve, Pantsættelsesbreve, Tingsvidner m. m. Saadanne Papirer var overordentlig vigtige i de usikre Tider, om de skulde holde fast ved deres Gods; derfor var Klosterfolkene ogsaa meget omhyggelige med dem, og som oftest afskrev de dem, for at Ordlyden kunde bevares, selv om Dokumentet skulde blive borte eller smuldre hen. Saaledes ved vi, at de blandt andet bar sig ad i Dueholm Johannitterkloster paa Mors, fordi det er bevaret endnu og udgivet under Navn af Dueholms Diplomatarium. Ogsaa i Stubber Kloster har der været en righoldig Samling af den Slags Dokumenter, men aldrig nogensinde hører vi, at der har eksisteret et Stubber Diplomatarium; derfor behøver de dog ikke paa Stubber at have været mindre interesserede i Gods og Gaver end paa Dueholm!

Derimod var der paa Stubber et Arkiv af gamle Dokumenter indtil den nyeste Tid; det er blot 40 Aar siden, det gik til Grunde, jeg skal med det samme sige hvorledes: Ved Aar 1870 blev Bygningerne af den gamle Herregaard Stubbergaard, som laa paa Klosters Grund, solgte til Omegnens Bønder til Nedrivning, da Ejeren tidligere havde bygget sig en ny Gaard nærmere Kirkebyen (Sevel). Under Nedrivningen af Hovedbygningen faldt Arkivet - en hel Masse gamle Pergamenter og Papirer - ned mellem Brokkerne, og Folk tog sig for ligefrem at trille en hel Del af dem ud i Søen for at blive af med dem. Nogle af Folkene tog enkelte Pergamenter med sig hjem, og gamle Folk brugte dem efter Sigende til at lappe deres Skindtrøjer med. Af den Brug, disse gjorde af dem, kan man med Rette slutte som Dr. O. Nielsen, at det var middelalderlige Dokumenter, fordi disse er af blødt Pergament, medens det senere Pergament er stivt. Det er saaledes ikke for meget at sige, at her gik Klosters Historie i Søen eller blev slidt op paa Folks Ærmer, og Arkivet fik samme triste Skæbne som Klosteret selv.

Ejeren sikrede sig dog en halv Snes af Dokumenterne paa stivt Pergament, men derfor tillige de ringeste, der slet ikke vedrører Stubber, men langt senere Forhold i Adelstiden; et enkelt angaar Tvis Kloster; disse tilhører endnu Proprietær Olsen, nu Sindinggaard, og er udgivne af Dr. O. Nielsen i Dansk Magasin, 5. Række, 2. Bind, S. 28-38, som den sidste Rest af Stubber Klosters rige Arkiv.

Saavidt de Dokumenter, vi ikke har mere, men hvad har vi da? I Ribe Domkapitels Arkiv er der blevet bevaret enkelte Dokumenter, det er navnlig Dr. O. Nielsen, der her har indlagt sig Fortjeneste ved at samle og udgive disse, saaledes i Hardsyssels Diplomatarium og Jydske Tingsvidner; ogsaa Langebek har bevaret et Par Stykker i sit Diplomatarium. En særlig vigtig Kilde er Iver Juels Optegnelser om Klostret og dets Forhold, de findes udgivne - ogsaa af O. Nielsen - i Danske Samlinger, B. I, S. 47-60. Af stor Interesse er ogsaa Iver Juels Brev paa Klostergodset; det er trykt i Danske Cancelliregistranter. Desuden er der mange andre Dokumenter trykte i forskellige Værker, som jeg kommer til at nævne, og som vedrører Klostrets Forhold. Originalerne til de trykte Kilder findes i Reglen i Rigsarkivet.

Som Helhed gælder det om disse Dokumenter, at de er tørre og ensformige; de er for meget Dokumenter, der angaar de ydre Ting og kun giver os saare lidet om det egentlige Klosterliv, der for os er det mest interessante. Opgaven bliver nu ud af disse formelle Dokumenter med de stereotype Vendinger at fremdrage først Enkelthederne og siden Helheden af et Klosterbillede.

STUBBER KLOSTERS OPRINDELSE

I Sevel Sogn, Ginding Herred, godt en Fjerdingvej fra Sevel, paa en Holm ude i den Sø, som nu bærer Navnet Stubbergaard Sø, har Stubber Kloster ligget. I Middelalderen har Holmen været en Ø, forbunden med Landjorden ved en Bro; nu er den landfast med Bredden ved en Dæmning. Baade mod Øst og Vest er der høje Bakker; paa Bakkerne østfor Søen findes Levninger af Fortidens Skove, nu væsentlig Egepurre. Ganske ejendommeligt har Klostret ligget dernede under Bakkerne med Udsigt til Søer og skovklædte Bakker, vidtstrakte Enge og bugtende Dalstrækninger. Naturen selv værnede det mod ydre Fjender; næsten en Fjerdingvej var der til nærmeste Nabo, men Ensomheden var gavnlig for Sædeligheden, og Ensomhed hørte der til et rigtigt Klosterliv. Hele Øen var et Par Tønder Land god Jord med Plads til Bygningerne, Ladegaarden, Haven og Kirkegaarden, Nonnernes sidste Hvilested.

Efter denne Beskrivelse skal vi nu forsøge paa, om vi kan sige noget om, hvorledes der i disse Omgivelser er opstaaet et Kloster. Aar 1268 hører vi for første Gang, at der findes et Kloster i Stubber; da skænker en rig Dame i et Kloster i Roskilde Klostret 2 Mark. Damen er Fru Gro, Enke efter Esper Vognsen.

Men naar Klostret dengang var landskendt, maa det være en Del ældre. Hvor langt det gaar tilbage, lader sig næppe sige med Sikkerhed mere.

Der er imidlertid en Ting, jeg skal fremsætte som en Antagelse, der synes at kunne have noget paa sig.

Blandt Underskriverne af det alt omtalte Tvis Klosters Stiftelsesbrev fra Aar 1163, som vi kun har bevaret i en senere dansk Oversættelse, staar der følgende: „ . . . Jeg Skorri aff Daggebierch vnderskriffuer. Jeg Helm aff Thubbetorp vnderskriffuer . . . ” Daggebierch kan ikke være andet end Dagbjerg i Fjends Herred, et Par Mil fra Stubber; men man ved ikke, hvor man skal søge Thubbetorp. Naar vi nu tager i Betragtning, at det ældste Navn, vi kender paa Klostret, det som ogsaa findes i dets Segl, hvad vi senere skal se, er Stubbetorp, og hertil føjer det

mærkelige, at Heden østfor Stubbergaard Sø hedder Hjelm Hede, og den hørte til Klostret, og man maa søge dens Navn udledet af Mandsnavnet Helm, saa kunde det ligge nær at antage, at der egentlig har staaet i Brevet: Helm af Stubbetorp. Denne Fejlskrivning af Navnet er ikke usandsynlig, saa meget mere som et saadant Navn i Dokumentet var uvæsentligt, og Originalen til Stiftelsesbrevet var oprindelig paa Latin, derpaa er det bleven oversat paa Dansk, og af denne Oversættelse er det, vi har en Gengivelse i en Vidisse fra 1439; paa denne Vandring kan let et uskyldigt „S" være gaaet i Løbet. Er dette nu af de nævnte Grunde nærliggende at antage, saa bliver det end yderligere sandsynligt at udpege ham som Klostrets Stifter, da han selv er Medunderskriver ved et Klosters Stiftelse; men det har i saa Fald været senere end 1163, da han ellers vilde være nævnt som Prior, han staar nu tværtimod sammen med Krigsmanden Skorri. Vi ledes saaledes til at sætte Klostrets Stiftelse til Slutningen af det 12. eller maaske sandsynligere til Begyndelsen af det 13. Aarhundrede. Hvis det er Helm der har stiftet det, er han vel bleven paavirket af den Aandsretning, der fik Buris til at rejse Tvis Mosler, og som den Dag i Dag har et smukt Udtryk i det omtalte Stiftelsesbrev; noget lignende, som havde drevet Prins Buris, kan saa have været Motivet for Helm til at omdanne sin Gaard Stubbetorp til et Kloster.

Dernæst kommer vi saa til at tale om, for hvem Klostret har været bestemt og hvad Orden, det har sluttet sig til.

KLOSTRETS ART OG ORDEN

Stubber var et Nonnekloster, det fremgaar klart af, at det havde en Priorisse, og vi har flere Navne paa Nonner.

Imidlertid er der et Sagn, som er ganske mærkeligt. I Trap: Danmark, Udgaven fra 1859, siges der om Herregaarden Blistrup paa Mors: „Efter et Sagn i den nuværende Ejers Familie skal Blistrup i de katolske Tider have været en Filial til Stubbegaards Kloster og da have været beboet af Munke." Dette kunde tyde i Retning af, at der ogsaa har været Munke paa Stubber; men det er aabenbart urigtigt; der har ingen Munke været paa Stubber, og der har sikkert heller ingen været paa Blistrup. Derimod er der ikke noget til Hinder for at antage, at der kan have været et Filial-Kloster, men da for Nonner, paa Blistrup, kun hører vi desværre ikke noget om det nogensinde, saa det har antagelig ikke været af lang Varighed, om det overhovedet har eksisteret.

1457 og 1547 ved vi i al Fald, at Gaarden er bortforlenet, saa da kan det næppe have eksisteret. Trap har for saa vidt Ret i, at dette Sagn saa vidt vides savner historisk Begrundelse. I al Fald staar det fast, at Stubber var et Nonnekloster.

Tilbage staar nu at undersøge, om det lader sig gøre at bestemme, til hvilken Orden Klostret har hørt. Vi maa desværre straks bekende, at Kilderne ingen Oplysninger giver derom. Ser vi hen til den Tid, da Klostret efter det foregaaende maa antages opstaaet, Valdemartiden, saa var det dengang særlig Cistercienserordenen, der var i Yndest, hvortil Tvis Kloster hørte. Der er dog ingen Grund til at formode, at dette Kloster skulde have været et Cisterciensernonnekloster, Cisterciensernonneklostre var nemlig herhjemme en Sjældenhed, jeg ved ikke andre oprindelig Cisterciensernonneklostre end Slingerup, og det var saare ubetydeligt, derimod gik nogle langt senere over til Cistercienserordenen, saaledes Vor Frue Kloster i Roskilde, der dog endnu 1399 var Benediktinernonnekloster. Iøvrigt, hvis Stubber havde hørt til denne Orden, saa vilde vi ikke have savnet Kundskab om det, da Cistercienserklostrene stod i saa megen skriftlig Forbindelse med hverandre.

Der er derfor egentlig kun to Ordener, der kan være Tale om, og det er Augustinerordenen og Benediktinerordenen. Med Hensyn til den første, saa var der omkring 1170 bleven oprettet et Kloster af denne Orden i Asmild ved Viborg og noget senere yderligere et til i Viborg By, begge Nonneklostre. Da disse Klostre saaledes er fra det samme Tidsrum som Stubber, kan det ikke nægtes, at der var Mulighed for, at Klostret kunde have hørt til denne Orden. Naar jeg alligevel ikke tror dette, saa er det, fordi flere Ting peger hen paa Benediktinerordenen som den Orden, Klostret maa have tilhørt.

De allerfleste af vore gamle Nonneklostre var Benediktinernonneklostre; jeg vil saaledes blot nævne Randers, Ø, Ribe, Dalum foruden flere i Skaane.

Da vi nu tilmed lige har faaet at vide ved et nyopdaget Pavebrev, at det andet Nonnekloster i Hardsyssel, Gudum, sluttede sig til denne Orden, saa bliver det mere end sandsynligt, at ogsaa Stubber har hørt til Benediktinerordenen. En Stump af en Rosenkrans, der engang er funden paa Stubber, skal da ogsaa efter Sigende have haft visse Ejendommeligheder, der skulde være særegne for Benediktinerne. Neergaard er paa Grund af Klostrets Alder tilbøjelig til at antage det for et Benediktinerkloster, og ogsaa Daugaard har Tendens i den Retning, skønt han ellers regner det til dem, hvis Orden er ukendt.

Af Klostrets Segl kan ikke sluttes noget om Ordenen. Vi ser der, at det var helliget Jomfru Marie, men det var ikke noget nyt; vi kender ikke mindre end 10 Nonneklostre foruden dette, der var det, de fleste er ganske vist Benediktinernonneklostre.

Heller ikke af Klostrets Beliggenhed paa en Ø kan der regnes noget ud om Ordenen. Det var ikke blot Cistercienserne, der herhjemme søgte til Dalene og de sikre Steder; Klimaet gjorde det næsten nødvendigt for dem alle. Gudum laa saaledes netop i en Dalsænkning ved en Aa.

Efter dette bliver det derfor det sikreste fremdeles at holde paa, at Stubber Kloster har været et Benediktinernonnekloster, helliget og viet til Jomfru Maria; men det tvingende Bevis herfor er det Fremtiden forbeholdt at give, om der skulde gøres et nyt Fund af Breve.

KLOSTRETS NAVNE

Vi kommer til et interessant Afsnit, nemlig at se, hvordan Navnet paa Klostret er i de skiftende Tider; vi maa derfor gaa kronologisk frem og faar da – ved at tage de vigtigste med – en Række fra 1268-1411 og en fra 1438-1547, hvoraf den første har det gamle Navn i forskellige Former, den anden det nuværende Navn ligeledes i meget forskellige Former. Jeg anfører ved hvert Sted Kilden – i Reglen –, hvor den foreligger trykt. Den første Række ser saaledes ud:

1268: Stubthorp i Erslev: Testamenter fr. Midd., S. 14-17.

1274: Stubbethorp i Repertorium, I, Nr. 417.

1349: Stubbætorph i Hardsyssels Diplomatarium Nr. 8.

1376: Stubbethorp i Hardsyssels Diplomatarium Nr. 10.

1378: Stubthorp i Hardsyssels Diplomatarium Nr. 11.

1391: Stubthorp i Hardsyssels Diplomatarium Nr. 31.

1408: Stubthorp i Hardsyssels Diplomatarium Nr. 17.

1411: Stubbethorp i Hardsyssels Diplomatarium Nr. 18.

Desuden maa hertil føjes:

1388: Stubthorp i et Testamente, hvor der tidligere er læst Stubthorn, medens nu Erslev rigtig læser

Stubthorp (Erslev: Testamenter fra Middelalderen, Nr. 68), desuden Stubthor hos

Daugaard og Pontoppidan, men uden Kilde og derfor betydningsløs.

I disse Aar har vi altsaa Formen Stubthorp og Stubbethorp; det første er det først forekommende, men da der i Klosters Segl staar Stubbethorp, betænker vi os ikke paa at erklære dette for det egentlige Navn paa Klostret, som man egentlig burde benytte. Stubthorp er saaledes kun en Afkortning deraf.

Efter 1411 finder vi aldrig dette gamle Navn, men en eller anden Form af det nu brugelige Stubber. Her faar vi følgende Række:

- 1438: Stubbær i Hardsyssels Diplomatarium Nr. 27.
- 1442: Staaber i Diplomatarium Viburgense, S. 346--47.
- ca. 1450: Stobber i Dueholms Diplomatarium, S. 72.
- ca. 1450: Stuber (falsk Dokument) i Danske Samlinger, 5. Bind, 2. Række, S. 382-84.
- 1454: Stubrup i Hardsyssels Diplomatarium Nr. 44.
- 1455: Stubberop i Langebeks Diplomatarium for 1455. 1456: Stubrup i Jydske Tingsvidner Nr. 16.
- 1457: Stupper i Langebeks Diplomatarium for 1455. 1459: Stuber i Ribe Stifts Breve Nr. 292.
- 1477: Stubbær i Langebeks Diplomatarium for 1477.
- 1489: Stuber i Langebeks Diplomatarium for 1489. 1493: Staaber i Diplomatarium Viburgense, S. 97.
- ca. 1500: Stubber i Hofmans Fundationer, Bind IV, S. 624.
- 1504: Stubøør i Hardsyssels Diplomatarium Nr. 90.
- 1510: Stubber i Hardsyssels Diplomatarium Nr. 94.
- 1511: Stuber i Hjerm-Ginding Herreder, S. 422.
- 1515: Stubbe i Suhm nye Samlinger, Bind I, S. 84-85.
- 1523: Stubber i Frederik I's Danske Registranter, S. 27.
- 1532: Støber i Frederik I's Danske Registranter, S. 482.
- 1538: Stubber i Danske Cancelliregistranter, B. I, S. 63.
- o. s. v. sædvanlig Stubber, kun
- 1547: Stuber i Kronens Skøder, Bind I, S. 31, hvortil kan føjes:
- 1450: Monasterium Stubbre i Pontoppidan: Atlas V, S. 859, men da han ikke angiver Kilde, lader vi det ude af Betragtning, der er nok endda.

Kort efter det 15. Aarhundredes Begyndelse maa der være sket en Forandring med Navnet, sagtens først i Udtalen og derefter i Skriftsproget, idet Endelsen „thorp" er bleven ombyttet med „rup", en Stednavnsendelse, der er almindelig i den senere Middelalder. Denne Endelse knytttes saa snart til den fulde og snart til den afkortede Form af Forstavelsen. Særlig mærkelig er det kun 1504 forekommende Stubøør. - Der foregaar nu endvidere en Sammendragning af Navnet i Udtalen, og vi faar da Formerne Stubbær og Stobber eller Staaber, der yderligere afkortes til Stuber og Stober. Ved den usikre Stavemaade i Middelalderen ombyttes Bogstavet b enkelte Gange med p i Formen Stupper, kun en Gang har vi Formen Stubbe. Den Form, som hyppigst forekommer, og som Udviklingen slutter med, er Stubber, der lettest forstaas som en Afstumpning af Stubberup, saaledes at der ikke er blevet andet end et „r" tilbage af Endestavelsen. Formen Stobber, som Daugaard har godkendt, kommer Folkeudtalen nærmest.

Tilbage staar nu at undersøge Navnets Betydning. Det er ikke det eneste Sted i Danmark, der bærer det Navn Stubbethorp. Der findes flere Landsbyer af det Navn i den Tid, vi her beskæftiger os med; Kong Valdemars Jordebog omtaler en By paa

Falster, som bærer Navnet Stubbethorp, og i Scriptorum findes andre. Granskere af danske Stednavne er nogenlunde blevne enige om, at Navne, der ender paa „torp“, gemmer et Personnavn i sig, ligeledes at disse Navne er nogle af de ældste i Middelalderen. Dette Person- eller Mandsnavn, der her er brugt, er da „Stubbe“, som i Middelalderen ogsaa skrives Stupe og Stobbe ifølge O. Nielsens „Olddanske Personnavne“. Navnet Stubbethorp kommer da til at betyde „Stubbes Sted“, og det er sikkert den rigtigste Forklaring.

Et andet Udgangspunkt har Dr. O. Nielsen taget i sin Beskrivelse af Hjerm og Ginding Herreder; der er han gaaet ud fra Stedets naturlige Beliggenhed paa den bratte Skrænt ude i Søen, og han har da ment, at Navnet kunde staa i Forbindelse med et i Sønderjydske, Norsk og Svensk bevaret Dialektord ligelydende med „stub“, som betyder „brat“, „stejl“, saa at Navnet vilde betyde „det stejle Sted“, en Forklaring som vilde passe godt til Stedets Beliggenhed; og havde Navnet været enestaaende, og vi ikke havde noget Mandsnavn, Stubbe, saa maatte man sagtens nøjes med den Forklaring, selv om det ogsaa var noget langt borte, den skulde hentes. Nu er der imidlertid ingen Grund til at blive staaende ved den, da vi med stor Sikkerhed kan udlede det af et Mandsnavn, og derved give en Forklaring, som kan passe paa alle de andre Byer og Steder af samme Navn ligesom paa de Byer, der har den samme Forstavelse, men en anden Endestavelse, og af dem er der mange.

OVERSIGT OVER DE LEDENDE MAGTER I KLOSTRET

Nu kan vi gaa indenfor selve Klosters Vægge og se lidt paa Forholdene; det falder da let i Øjnene, at der maa være nogle til at styre og lede en saadan Institution. Og naar vi nu skal skildre disse Magter hver for sig, saa bliver det naturligst at begynde indenfra.

De styrende indenfor Klosteret er naturligvis Nonnerne selv, conventus monialium, som de kaldtes med et Fællesnavn. Overfor Overgreb enten af Priorissen, Prioeren eller andre, med Hensyn til Klostersugt eller Stridigheder kunde de gøre sig gældende ved samlet Optræden. De kontrollerede saaledes de andre Magter.

Sjælen i Klosterledelsen var ellers Priorissen, som havde at vaage over den enkelte Nonnes hele Liv og Færden, Sædelighed og Arbejde og at sørge for Nonnernes legemlige og aandelige Velfærd. Af hendes Ledelse ahang meget i et Klosters sædelige og religiøse Tilstand. Hun førte ogsaa Tilsyn med Klosters Besiddelser. Men da store Godser i fjerne Sogne efterhaanden kom til Klosteret, var det hende umuligt at faa alt dette styret paa rette Maade. Paa Stridigheder om Gods, Udlejen og Pantsætten havde hun i Reglen liden Forstand, ikke at tale om, at hun ikke kunde værge Klosteret mod ydre Angreb eller hindre Krænkelser af Klosters Ejendomsret. Det var derfor ganske naturligt, at disse mere verdslige Forretninger lagdes over paa en anden, en Mand, Prioeren, medens hun fortrinsvis passede Gerningen i Klosters Indre og førte Tilsyn med Prioerens Varetagelse af Klosters Interesser, saa han ikke misbrugte Klosters Midler til egen Fordel. Denne Prior var paa Grund af Klosters ret gejstlige Anstrøg oftest en gejstlig Mand. En saadan Ordning med baade en Priorisse og en Prior i samme Kloster fandtes ligeledes i Gudum Nonnekloster.

Yderligere indordnede et Kloster sig som Led i Tidens hele religiøse Liv og traadte derfor i nøjere Forhold til Gejstligheden, dels havde det sine egne gejstlige, Præster eller Capellaner, som Tjenere for Klosterbeboernes Sjælepleje, uden at disse derfor kan regnes med til de ledende Magter; men dels stod Klosteret ogsaa i

et underordnet Forhold til Højgejstligheden, hvad der var ganske naturligt, da Tidens hele Religiositet var klosterlig, og Gejstligheden jo var Bærerne af denne. Højgejstligheden fik derfor en vis Indflydelse paa Klostrene.

Det er her særlig Biskoppen i Ribe, Klosters øverste Foresatte og dets Patron og Værge, der bliver Tale om. I denne skitserede Orden tager vi nu fat og drager det frem, der er os overleveret af nævneværdigt om disse enkelte Forhold og de Personer, som vi kender, der udøvede disse Hverv overfor Stubber Kloster; og er vore Kilder end magre og saare ufuldstændige, saa kan vi dog enkelte Steder naa noget i Retning af virkelig Kendskab til de Personer, der havde stor Indflydelse paa Klosters Skæbne og Historie, og mere kan man under disse Forhold ikke med Billighed forlange.

KLOSTERKONVENTET

Klosterkonventet, det vil sige Forsamlingen af samtlige Nonner i Klosteret, optræder ved forskellige Lejligheder som styrende Magt, hvorfor det her medtages under Klosterledelsen. Ved Udstedelsen af Skøder, Pantsættelser og Vidneforklaringer har vi Vidnesbyrd om dets Betydning, men væsentligt har det vel vist sig ved Priorisse- og Priorvalg, saaledes som vi ser det i Gudum 1531, da en Prior vælges med menige Konvents Samtykke og Raad. Her i Stubber omtales det kun 3 Gange.

1378 i et Pantsættelsesdokument fra en Christiern Luggi til Biskop Jens Mikkelsen i Ribe, hvor conventus monialium in Stubthorp tilligemed Prioren nævnes som Efterstræbere af det pantsatte Gods, og 1457 undertegner Prioren og Priorissen „met gantze conuent i thet samme stet" et Skøde til Ridder Niels Eriksen af Tiim og „conuentis intzegell" hænges nedenunder Dokumentet. Endelig udsteder Priorissen 1546 med det menige Konvent et Vidne for Mogens Munk.

PRIORISSERNE

Da Priorissens Gerning var i det skjulte og stille bag Klosters Mure, er det egentlig kun lidt, vi hører om den. Det er kun nogle faa Gange, hun undertegner Dokumenter; men alligevel har hun i Almindelighed gjort det ved de betydningsfuldeste, og tillige har hun hængt sit Segl under, det vil sige hendes Segl som Priorisse, som vi kommer til at omtale udførligere i denne Sammenhæng. Priorissen er antagelig bleven valgt af Konventet, men sikkert har ogsaa Bispen forstaaet at gøre sin Indflydelse gældende.

At Stillingen som Priorisse har været ansvarsfuld og byrdefuld nok navnlig i bevægede Tider, faar vi Indtrykket af ved at se, at der paa Reformationstiden er hele to, en gammel og en ung. Priorissen havde som en særlig Udmærkelse en Pige eller en Mø, som hun kaldtes, til sin personlige Opvartning, en Rettighed, som hun endog har beholdt efter Reformationen, og har 1547, dette gælder begge de to Priorisser, som da var der.

Der har sikkert fra første Færd været en Priorisse som Klosters Leder.

1. Den første Priorisse, vi hører omtalt, er Priorisse Christine, der 1388 ved Biskop Jens Mikkelsens Testamente faar en Kaabe foret med broget Skind.

2. Priorisse Christina Palsdatter, 1457 og 59. Sammen med Prioren tilskøder Priorisse Christina Palsdatter 1457 Ridder Niels Eriksen en Grund, hvorom de havde haft en langvarig

Strid, der tilsidst var gaaet til Kongens Dom, som vi faar at se senere. Samme Christina faar 1459 ved Dekanus Anders Skeels Testamente 16 Al. lejdensk Klæde, som en Mand ved Navn Jens Matissen i Grundet i sin Tid skal levere. Her kaldes hun blot Christina uden Efternavn.

Hvad der kan have været Bevæggrunden til disse Gaver fra højtstaaende gejstlige, er det ikke let at sige, Slægtskabsforhold er maaske muligt i dette Tilfælde; ved den forrige Gave - fra Biskop Jens Mikkelsen - laa der maaske fra Bispens Side en Følelse af, at have gjort Klostret en Smule Uret, som han saaledes søgte at afsone ved den omtalte Gave i sit Testamente.

3. Paa Reformationstiden var Else, en Søster til den sidste katolske Biskop i Ribe Iver Munk, Priorisse, hun kaldes af Iver Juel: Gamle Priorisse Else, 1547. Iver Juel, Klosters mægtige Besidder, var hendes Fætter.

4. Desuden var der samtidig: Unge Priorisse Else. Hun kalder sig 1546 i et Vidne, hun udstedte for Mogens Munk: Elsebe Ryttersdatter, saa hun har aabenbart været af Familien Rytter paa Herregaarden Kappel. Begge disse Priorisser nævner Iver Juel som „selvanden“, det vil sige, at de havde en Pige hver.

Tilbage staar nu at tale om Priorissens Segl. Seglet har vi ikke mere, men der eksisterer en Tegning af det, en Skitse af Arkivtegneren S. Abildgaard i Langebeks Diplomatarium for 1455. Det har hængt under Skødet til Niels Eriksen. Da nu Klostret repræsenteres særlig af Priorissen, maa vi opfatte det som Klosters Segl. Seglets Midte optages af et Billede, der forestiller en utilsløret Nonne knælende for en kronet Jomfru Marie med Jesusbarnet. Jomfru Marie fremstilles siddende paa en Trone, der er forsynet med buet Rygstykke og udskaaret Endestykke. Kun Jesusbarnet har Glorie omkring Hovedet, men mangler til Gengæld Benene. I det hele er det ikke noget stort Kunstværk. I Omskriften staar: S. DNE PRIORISSE IN STVBETHORP, og mellem Begyndelses- og Slutningsbogstavet staar et Kors. Omskriften bliver da: Sigillum Domine Priorisse in Stubbethorp i: Fru Priorissens Segl i Stubbethorp. Dette Segl var altsaa til 1457, men da Klosters Navn her findes i den gamle Form fra det 14. Aarhundrede, er det af gammel Dato, og vi tager næppe fejl ved at betragte det som det ældste Vidnesbyrd, vi har om Klostret. Det var jo en Nødvendighed for Priorissen at have et saadant Signet ved Dokumentsaftattelse, og dette er sikkert et oprindelige.

PRIORERNE

Svarende til Priorissens Gerning i Klosters Indre, var Priorens overfor den ydre Verden. Under ham hørte Ledelsen af hele Klosters Økonomi; han var Mellemand mellem Klosteret og Verden. Paa Ting optræder han som Klosters Repræsentant og gerne som primus inter pares, i: den første mellem Ligemænd, idet han i Reglen sætter sit Navn og Segl under først, selv hvor Dokumentet ikke har den fjerneste Forbindelse med ham selv eller Klosteret. Han opfattes med andre Ord som Godsejer ligesom de andre.

Da Klosters Gods selv efter Reformationstidens Storme laa spredt fra Skjern til Hillerslev i Thy og fra Vesterhavet til Højslev i Fjends Herred, har der været nok for en Prior at gøre med at tilse dette og faa det passet. Stadig fulgte der Stridigheder med, som det var hans Sag at faa bilagt og ordnet. Desuden var der den vidtløftige Afgift, Skatter og Landgilde, Fæstepenge m. m., og hjemme paa Gaarden var der i det daglige nok for en Mand at tage Vare paa, Tilsyn med Gaardens Drift, Handel med Kvæget, Skovene, og desuden var han jo Klosters Værge mod Røverier og Overfald. I det hele laa Klosters økonomiske Velfærd i hans Haand.

Dernæst skulde han have Tilsyn med Gejstligheden i Klosteret og forskaffe Præster til Klosteret, saaledes hedder det nemlig 1547, at „hvem som helst der har haft Stubber Kloster i Forlening har holdt Kapellamer til sammes to Kirker i: Haderup og Trandum", det gjaldt naturligvis ogsaa Prioren, og foruden disse hørte ogsaa Sevel med. Dette Tilsyn med de gejstlige, som boede paa Klosteret, hørte naturligere under ham end under Priorissen, da hun vanskeligt for Rygtets Skyld kunde have dette Hverv, og desuden var Prioren, som vi faar at se, oftest selv en gejstlig Matid, især vel nok i den ældste Tid. Saaledes var i al Fald Prior Peter, Jacob af Husby, Jacobus Johannis, Christiern Svendsen, Christiern Hvid præsteviede. Hvorvidt de selv har fungeret som Præster paa Stubber, bliver et andet Spørgsmaal; det vidtløftige, verdslige Arbejde gør det ikke sandsynligt i den senere Tid, hvorfor vi da ogsaa har i al Fald et Par verdslige Priorer, Oluf Nielsen og Jens Kaas, hvoraf dog Oluf Nielsen efter en Tradition gøres til gejstlig, men med Urette.

Der maa paa Stubber have været en særlig Bolig for Prioren; dette siges næsten udtrykkelig om Christiern Hvid, naar der staar, at en Jep Thomsen havde gjort ham saa arm, at han maatte løbe ud af Klosteret. Men hvorledes eller hvor Priorboligen har ligget i Forhold til de øvrige Bygninger lader sig ikke mere sige.

Endnu maa vi undersøge, hvorledes Priorvalget maa tænkes foregaaet. At Biskoppen her har spillet en Rolle, fremgaar i al Fald af de ellers tavse Dokumenter. I Slutningen af det 14. Aarhundrede finder vi en Kannik fra Ribe som Prior, og han trækker sig paa sine gamle Dage tilbage dertil igen; han maa sikkert have faaet Priorstillingen ved biskoppelig Yndest. Og ved det Forhold, der var mellem Ribe Bispedømme og Klosteret, faar vi i det hele det Indtryk, at Priorstillingen næsten er blevet betragtet som et Præbende under Biskoppen; derfor kan vi ikke undre os over de mange gejstlige Priorer. Naar vi imidlertid ser hen til Naboklosteret i Gudum, saa ved vi, at „1531 fik en Christiern Skram kongelig Stadfæstelse paa et aabent beseglet Brev, hvorefter Ellen Hiulsdatter, Priorisse i Gudum Kloster med menige Konvents Samtykke har annammet og befuldmægtiget ham til i 10 Aar at være Forstander i forskrevne Kloster med al dets Rente og Rettighed", hvorefter der jo den Gang synes at have været et andet Forhold der. Men antagelig har Forholdet i Almindelighed været dette, at Biskoppen har foreslaaet, og Priorissen i Forbindelse med Konventet udvalgt Prioren.

Saa vidt vi kan se, har der ikke hele Tiden været en Prior i Klosteret; dette har jo heller ikke været nødvendigt i den første Tid, hvor Klostergaarden vel var Klosters

eneste Besiddelse. I al Fald er det ganske mærkeligt, at der i et meget betydeligt Dokument fra 1274, som vi faar en Del med at gøre, slet ikke omtales en Prior; det er Biskoppen i Ribe, der udsteder det, medens det netop senere er Priorens og Priorissens Sag. Det er først Aar 1349, at vi træffer en Prior omtalt.

1. Prior Peter, 1340 og 49. 1349 nævnes Prior Peter i et Gavebrev til Kirken i Sale; det fremgaar heraf, at han er præsteviet. Men det er aabenbart ogsaa ham, der 1340 er Vidne ved et Brev, Grev Gert lader affatte i Holstebro. Noget nærmere om Hr. Peter vides ikke. 1378 omtales Prioren i Stubbethorp, men der nævnes intet Navn.

2. Prior Jacobus de Husby, 1391, omtalt 1388-1408. Fyldigere bliver Oplysningerne om den anden af de kendte Priorer, Ribekanniken Jacobus de Husby. Han er bleven Prior efter Biskop Jens Mikkelsens Død 1388, vi træffer ham som saadan 1391. I et Gavebrev, Biskoppen udsteder ved sin Død 1388, er han med som Vidne blandt Kannikerne, ved hvilken Lejlighed hans Segl, der forestiller en Muslingeskal, er bleven bevaret: Han betænkes af Biskoppen med en Guld Nobel, en Mønt. Rent tilfældigt ved vi ogsaa, at han har haft et Præbende fra Ribe, beliggende i Sneum Sogn ved Ribe, omfattende tre Gaarde 1291, da den Liste affattedes, hvoraf vi ved dette ved en senere Bemærkning. 1391 er han endelig Prior paa Stubber, som vi ser det af et Pantebrev. Men 1406 er han det sikkert ikke, thi da kaldes han i et Vidne blot Kannik i Ribe og 1408, da han ved Kanniken Ebbo Johannis' Testamente faar en Gylden, nævnes blot hans Navn, ikke Titel eller Opholdssted. At han imidlertid har trukket sig tilbage fra Priorstillingen og vendt tilbage til Ribe, hvor han maaske oven i Købet har boet ogsaa som Prior, synes at fremgaa af, at han ligger begravet i Ribe Domkirke foran Døren til Jomfru Marias Kapel, ved hvis Alter hans Messe skulde læses den 8. November. Hans Priorgerning er der ikke meddelt os nogen Efterretning om, men at dømme efter de mange Gange, han omtales, synes han at have været en Mand, der har forstaaet at gøre sig gældende, og saa har vel ogsaa Klostret nydt Gavn af hans Evner.

3. Jacobus Johannis, Prior 1408 og 11, omtalt 1406. Den næste Prior, vi har omtalt, er Jacobus Johannis eller Jacob Jensen. Han er Prior 1408, hvilket vi ser af et Skøde. Og endnu 1411 nævnes han som Prior i et Tingsvidne. Af begge Dokumenter fremgaar det, at han er præsteviet. Men ogsaa 1406 omtales en Jacobus Johannis, der antagelig er ham, kun maa han da nævnes sidst, medens han som Prior nævnes først. Dr. O. Nielsen har identificeret ham med Jacobus de Husby, men uden Grund; hvorfor skulde en Mand i 20 Aar 1388-1408 kaldes Jacobus de Husby og saa pludselig 1408 og 11 kaldes Jacobus Johannis? Hvis det er ham, der er nævnt 1406, maa han være bleven Prior senere, maaske har Jacobus de Husby først trukket sig tilbage 1407 eller 08 og er saa bleven afløst af Jakob Jensen. Iøvrigt gælder ogsaa om ham, at hans Priorgerning er os ukendt.

4. Christiern Svendsen, Prior mellem ca. 1440 og 1450. Paa en Tavle i Bordbjerg Kirke, udarbejdet 1665 efter gamle Dokumenter, staar følgende: „Hr. Christen Svendsen, 1422, Præst i 22 Aar, siden i Hjerm, derpaa Prior i Stubber. At han 1422 er Præst i Bordbjerg viser et Tingsvidne, vi endnu har. Han kan efter Tavlen først være bleven Prior omkring Aar 1440. Hans Gerning er ellers iøvrigt ukendt.

I Tidsrummet mellem 1440 og 1450 lader det næsten til, at der har været en Prior til, om ellers det Dokument, vi skal støtte det til, er troværdigt og angaar Stubber. I et Landstingsvidne af 7. Januar 1442 findes følgende: Da var der og opnævnt et uvilligt og lovligt Tingsvidne af 12 Riddersmændsmænd, som vare Erik Nielsen af Brodskov . . . Arild af Starker Kul (Staaber Kloster). Han kaldes i Seglet Arild Kat. Men da vi ellers ikke træffer ham, og Dokumentet iøvrigt er ret dunkelt, vil jeg undlade ham af Priorrækken.

5. Christiern Nielsen, Prior 1457. Omkring Aar 1457 har Klostret en ny Prior, Christiern Nielsen, thi dette Aar udsteder han med Priorissen det omtalte Skøde til Niels Eriksen af Tiim. Hans Tid har været optaget af den Strid, der var gaaet forud for denne Afgørelse, hvorved begge Parter synes lige tilfredsstillet. Endvidere har vi ham omtalt i et Tingsvidne, som samme Niels Eriksen lod tage angaaende Bispegaven; Bispen gjorde nemlig Fordring paa at faa denne leveret ved Kirken, medens det ellers var Skik, at han lod den hente hos Almuen selv. I denne Sag har Prioren, lader det til, staaet Side om Side med den tidligere Fjende paa Bøndernes Side.

6. Oluf Nielsen, Prior. Den næste Prior, vi kender, bliver Oluf Nielsen. Han skænker ved et Gavebrev, dateret 1500, en Gaard, Lille Holmgaard i Bordbjerg Sogn, til Præstens Bord i Bordbjerg, mod at Præsten skal lade holde en Messe for ham selv, hans Hustru og Børn, Gud og hans hellige Moder Jomfru Marie til Ære, hver Løverdags til evig Tid. Han kalder sig Oluf Nielsen af Vaben, Prior i Stubber Kloster. Men ifølge en Præsteindberetning fra 1766 siges: „Hr. Christen Lauridsen, 1462, Præst i 28 Aar; i hans Tid var der en Kapellan ved Menighederne ved Navn Oluf Nielsen, som siden blev Prior i Stubber Kloster og er nok den, som har givet Borbjergholmgaard med hosliggende Sø til Præstens Bord. Denne Formodning, at han skulde have været Kapellan i Bordbjerg, er urigtig, og kun antaget for at forklare hans Gavmildhed mod Præsteembedet; han var, som hans Gavebrev viser, Væbner og gift.

Imidlertid er der noget mistænkeligt ved selve Gavebrevet, idet det viser sig af forskellige Tingsvidner, at Præsten i Bordbjerg allerede maa have haft Holmgaard før 1500; der føres nemlig Strid om, hvorvidt den oprindelige Præstegaard i Bordbjerg tilhører Præsten. Det ser derfor næsten ud, som om Gavebrevet kun er en senere Fastsættelse af et allerede tidligere givet Privilegium, thi helt tilbage til 1464 kan Striden forfølges. Skulde det saaledes vise sig, at Oluf Nielsen i Virkeligheden har levet tidligere, bliver der en vis Sandsynlighed for, at han er identisk med Hr. Oluf Nielsen af Fousing med Tilnavnet den Sorte, som ogsaa var Væbner og gift med Mette Friis af Vinderup; men han er død 1483, thi da sikrer hans Søn Provst Henrik Olufsen paa Mors sig ved kongelig Lovhævd nogle Gaarde, der tilhørte hans Fader. Det bliver saa ogsaa mere forstaaeligt, at han kan have skænket en Gaard til Bordbjerg Præsteembede, thi det var mange Gaarde, denne Oluf Nielsen af Fousing ejede; og hans Børn, Provsten og 2 Søstre, fortsatte hans Gavmildhed mod Kirker og Klostre.

Oluf Nielsens Vaaben var 2 Sparrer omgivet af 3 Liljer.

En lignende Velvilje kan vi formode, at han ogsaa har vist mod det Kloster, der var betroet til hans Omsorg. Hans Messe i Bordbjerg blev efter Reformationen optaget som en Løverdagsgudstjeneste, siger en Præsteindberetning fra 1690.

7. Jens Kaas, Prior 1493. 1493 optræder nogle Mænd i Viborg og erklærer en Lovhævd for gyldig angaaende Fiskeri i Gjedsted Aa. Det udstedte Dokument begynder saaledes: „Vi Niels med Guds Naade Biskop i Viborg og disse efterskrevne Bygdemænd, som er .... Ole Pedersen i Spøttrup, ... Jens Kaas i Staaber Kloster ....". At en Prior i Stubber var Bygdemand i Viborg Stift kunde synes underligt, og man kunde antage, at der oprindeligt skulde staa „Sibber" i Stedet Staaber, men da vi heller ikke der finder en Prior af dette Navn, maa vi alligevel have ham med her. Og Forklaringen ligger da i, at han var af Familien Kaas i Salling, ejede maaske Herregaarden Kaas og derfor var Bygdemand i Viborg. Det viser sig da ogsaa, at der netop findes en Jens Kaas, der 1493

er Medunder skriver af et Skøde og 1496 ligesaa. Endelig meddeles der, at han skal have givet noget Gods i Nautrup og Vile Sogne i Salling til Dueholm Kloster.

Om det er den samme Jens Kaas, der 1492 forlenes med Volstrup, som han senere ombytter med Ryssensten, ved jeg ikke. Endnu 1506 nævnes en Jens Kaas ved et Forlig.

8. Christiern Hvid, Prior, død 1536. Klostrets sidste og betydeligste Prior er Christiern Hvid. Da han var en landskendt Mand, har vi mangfoldige Oplysninger om ham; vi kan i lang Tid følge ham Aar for Aar. Paa Grund af de betydningsfulde Stillinger, han kommer til at indtage, er han bleven biograferet flere Gange, saaledes baade af Dr. Holger F. Rørdam og Dr. O. Nielsen, men alligevel vil der være noget nyt at føje til, hvorfor jeg ogsaa her vil skitsere hans Levned.

Han var en Søn af en Peder Hvid i Holstebro, og Adelsmanden Jens Blaaberger kaldes hans Oldefader paa mødrene Side. Maaske dog hans Moder ligefrem var Datter af Jens Blaaberger, der var Borgmester i Holstebro. Vi hører ham omtalt første Gang 1518 som Præst i Vejrum ved Holstebro og Biskoppens Official. Ifølge Præsteindberetningen fra 1690 skal han dog have boet i Holstebro og derfra rejst ud og forrettet Tjenesten i Vejrum; han har dog ogsaa en Tid holdt Kapellan.

Aar 1519 indskrives han ved Universitetet i Køln, hvor han formodentlig har taget Magistergraden, og da han allerede da kaldes Dominus i: Herre, maa han dengang have modtaget præstelig Indvielse. Aar 1523 er han imidlertid bleven Prior i Stubber, thi da faar han af Frederik I som saadan Bevilling paa Indtægten af Hagebro ved Haderup mod at holde Broen vedlige.⁶⁾ Og nu begynder hans Fremgang indtil de højeste Poster. Han bliver Frederik den Førstes Mand og benyttes af ham i Aarene 1524-26 til at indkræve Landehjælpen i Hardsyssel, og efter de bevarede Kvitteringer at dømme, har han inddrevet omtrent et Par Tusinde Mark. Derpaa stiger han til Kongens Rentemester, en Post, han beholder til sin Død; 1526 er han i al Fald Rentemester, men allerede 1525 modtager han paa Kongens Vegne nogle Penge for et Pantebrev paa Hanherred. I Begyndelsen af 1527 kaldes han Kannik i Lund og har Part i en Grund i København, som han siden faar Lov til at indpæle. Samme Aar tilstaas der ham Tirsted Præstekald paa Lolland.

Han har imidlertid indladt sig i Handel med Præsten i Nibe og Voxlev, Niels Person; de bytter Embeder, saaledes at Niels Persøn faar Vejrum og Chr. Hvid Nibe og Voxlev, men senere bytter de tilbage og faar Kongens Stadfæstelse derpaa 1528. Samme Aar skaffer han Klostret af med Hagebro til Eyler Bryske paa Lundenæs.

Efter at have udbetalt Sold til Landsknægtene i Holsten, iler han 1529 til Viborg for at inddrive nogle Penge, som Kongen har Fordring paa hos Bispen, Jørgen Fris; Bispen er ikke særlig villig til at rykke ud med dem, men paastaar at have betalt dem til Jens Hvass til Kaas og beklager sig til Kansleren, Klaus Gjordsen, over, „at han ikke saadan paa 3 Dage kan skaffe baade Registre og Fogeder til Stede, og M. Kristiern Hvid handler, som Kansleren selv ved, ikke meget paa Bispens bedste.

Christiern Hvid er nu Kannik ogsaa i Viborg, og Kapitlet i Viborg faar 1529 en kongelig Bøn og Ordre om at lade ham beholde Indtægterne af sit Kannikedømme i Viborg, trods det, at han maa drage om i Riget og bestille vore og Rigens Ærinde og ikke kan være til Stede, hvad der var ganske imod Kapitlets Statuter. Disse Indtægter, han der havde, var det rige Bartum Præbende. Endelig er han kommet i Strid med Præsten Niels Persøn om hans Embeder; de bliver forligte, og Chr. Hvid faar Løfte paa Embederne efter N. Persøns Død, hvad han dog aabenbart ikke er tilfreds med.

1529 afstaar han endvidere Tirsted Præstekald med Ret til at faa det igen efter Eftermanden. I 1530 sikrer han sig nogle Gaarde, han har forskaffet sig, saaledes en i Viborg, som han faar Skøde paa af Priorissen i Asmild, og en, han har faaet i Forlening af St. Hans Kloster i Viborg, beliggende i hans Sogn, Vejrum. Endelig

arver han noget Gods efter Jens Blaaberg, som Tvis Kloster dog har faaet fat i, hvorfor han maa udvirke et Kongebrev. Desuden er han dette Aar, 1531, optaget af at faa Sagen med Bispen i Viborg ordnet og af at leje Soldater. Og da Dekanembedet i København bliver ledigt, faar han det, og næste Aar, 1532, forøges Posten yderligere ved Livsbrev paa Rosbechs Møllegaard, og dertil føjes kort efter Møllen sammesteds. Iøvrigt er han ude at brandskatte Kirkerne for Penge til Kongens Kasse, og han faar store Summer ind. Mod Slutningen af Frederik den Førstes Regering begyndte det imidlertid at gaa tilbage for ham, og navnlig faar vi dette at se i en kongelig Ordre angaaende Stubber, som en Jep Thomsen af Holstebro og Medfølgere har frataget ham og gjort ham saa arm, at han maa løbe ud af Klostret; dette var sket før 1532, og Mogens Gøye og Jens Hvass blev sat til at undersøge Forholdene med Hensyn til Stubber. I Kongens Dødsaar forøger Kongen Degneembedet for ham med Karlebo Præstekald paa Sjælland.

I Grevens Fejde, som nu paafulgte, gik det svært tilbage for Chr. Hvid. Grev Christopher i København skænkede hans Degneembede til en anden. Imidlertid sluttede han sig til Hertug Christian, og da han har undertvunget Danmark med Undtagelse af København, triumferer Chr. Hvid endnu en Gang. Han stævner Præsten Jens Hansen i Vejrum for at have modtaget Embedet af Skipper Clement, og ligeledes sin gamle Fjende Niels Persøn i Nibe for at have været Skipperen tjenstagtig; denne kom i Fængsel, men slap dog senere ud igen. Og endelig gik han ogsaa løs paa nogle Bønder, som havde taget Hø af hans Enge i Barturn. Dette var i Aaret 1535; og nu maa Stubber holde for, en Skat paa 200 Mark paalægges, og desuden skal alt Sølvtøj komme kongelig Majestæt og Kronen til Stede. Som den ny Konges tro Mand er han travlt beskæftiget med at skaffe ham Levnedsmidler, Skibe og flere andre Ting foruden Klæder til Hoffolkene. Op mod Paasken 1536 hører vi, at han faar Befaling om at sende nogle Huder til Kongen; det er det sidste, vi hører til ham.

Hen paa Foraaret er han død, thi et Brev kort efter St. Hans Dag 1536 fortæller, at Gud nu i disse Dage har kaldt vor naadigste Herres Rentemester Chr. Hvid af denne Verden, og havde han Degnedømmet i Bergen; det sidste vidste vi ellers ikke. Da han er død, strømmer Kreditorerne ind, og navnlig plagede de hans Broder Jep Hvid, Raadmand i Randers, saa han besværer sig til Kongen over, at han ikke har sin afdøde Broders Papirer, hvorfor Kongen byder alle at vente til Herredagen i København, hvor han vil gøre Ret og Skel. Dog endnu saa sent som 1547 er Sagerne ikke ganske i Orden, thi da gør en af hans Slægtninge Fordring paa Arv. 1549 viser det sig, at han har haft en Gaard af Vestervig Klosters, som han havde pantsat.

- Efter alt dette kan vi karakterisere Chr. Hvid som en Type paa den Renaissancetid, hvori han levede; han er Politiker, udstyret med en hel Række kirkelige Præbender. Skønt han havde været i det ærkekatolske, lutherfjendske Køln, saa forhindrede det ham ikke i at blive Frederik den Førstes og Kristian den Tredies Mand; det religiøse har aabenbart ikke interesseret ham stort hverken i katolsk eller luthersk Henseende, men til Gengæld kastede han sig desto inderligere over de Præbender, som faldt i hans Lod, og det var ikke faa. Han havde saaledes 7 anselige Poster foruden sin egentlige Bestilling som Kongens Rentemester, nemlig 2 Prælaturer (i København og Bergen), 2 Kannikedømmer (i Viborg og Lund), 2 Præstekald (Vejrum og Tirsted) og endelig Prioratet i Stubber, og de var alle blot Indtægtsposter; ingen af disse 7 gjorde han noget ved. Og alligevel, til Trods for denne Opdyngning af Præbender, saa formaar han ikke at klare sin store Gæld.

For Stubber blev hans Priortid en sørgelig Tid, ikke blot fordi han utvivlsomt har plukket Klostret for, hvad han kunde, men ogsaa fordi hans Fjender yderligere

samlede deres Angreb paa det Kloster, der var betroet ham. Denne Udplyndring af Klostre var ikke sjælden i disse Tider, idet Indtægterne nødtes af Hofmænd, Curtisaner ved Pavehoffet; her gjorde Kongens Hofmand Klosteret den samme Tjeneste.

Naar Præsteindberetningen fra Vejrum gør ham til den første evangeliske Præst der, saa beror dette paa en Misforstaaelse, da han i al Fald ikke har givet sig af med Præstegerningen, efter at Reformationen havde bredt sig; og da den sejrede, var han død.

Saa vidt Klosterets Priorer eller Forstandere og deres Forhold til Klosteret. Ved Reformationens Indførelse gaves Klosteret af Kronen til Lensmænd som Len, mod at de skulde underholde Klosterjomfruerne; de blev altsaa Priorer paa en langt selvstændigere Maade. 1547 solgtes Klosteret.

KLOSTRETS GEJSTLIGE TILSYN: BISKOPPEN I RIBE

Det kunde ligge nær at antage, at Hardsyssels Provst har haft noget Tilsyn med Klostrene i Hardsyssel; det viser sig nu imidlertid ved nyere Undersøgelser af Pastor P. Severinsen, Tiim, at han ikke har haft noget med Klosteret at gøre paa Embedsvegne. Hvad vi da træffer af Mellemværende er noget privat. Ved et Forlig mellem Klosteret og Niels Eriksen i Holstebro foretager Provsten og et Par andre Mænd Mæglingen mellem Biskoppen og Niels Eriksen 1453; og da Striden omsider er endt 1457, er Provsten Peder Lodehat med til at besegle det Dokument, der udstedes ved den Lejlighed. I Bemærkes kan det endnu, at Klosterets Lensmand og senere Ejer, Iver Juel, var Hardsyssels Provst. Om disse Provster se iøvrigt de omtalte Undersøgelser i Hardsyssels Aarbog 1909 og 1910.

Klosterets gejstlige Tilsyn varetoges af Biskoppen i, Ribe, han var Klosterets Patron og Tilsynsmand og har sikkert ved mange Lejligheder forstaaet at gøre sin Indflydelse gældende. Det første, vi hører om Bispens Forhold til Stubber, er 1274, da Biskop Tyge attesterer et Gavebrev, hvorved en Fru Lucia blandt andet stifter en Messe i Stubber; Biskoppen forpligter sig til at drage Omsorg for, at Afgiften til Messen bliver ydet.

I det Gavebrev, Prioren Oluf Nielsen udsteder til Bordbjerg, der er dateret 1500, kalder han Biskoppen vor højmægtige Patron og Bishop. Som Patron optræder da ogsaa Biskoppen ligefrem paa Klosterets Vegne 1453 i Holstebro overfor Hr. Niels Eriksen, som om Striden stod mellem ham selv og Niels Eriksen. Mæglerne siger blandt andet: „Da maa alting komme til en god Ende mellem Bispen og eder ... Det er da ogsaa paa Biskoppens, Henrik Stangeberg, Raad, at -Klosteret giver Niels Eriksen det omtalte Skøde, og Biskoppen besegler med.

I de samme Aar var det, at Bispen kom i Strid med Almuen i Hardsyssel om Leveringen af Bispetienden, hvor Bispen vel har lidt et Nederlag. Bønderne er vist blevne fritagne for at levere Tienden ved Kirkerne. Ved den Lejlighed synes Prioren at have støttet Bønderne.

Kort efter fik Bispen en Slags Oprejsning ved, at han 1468 af Kongen fik Birkeret saavel i Sevel som i Gudum, 2 skønt Bispen sikkert ikke havde Gods i Sevel Sogn. Betalingen for Retskendelser, Bøder med mere gik paa den Maade i Bispens Lomme.

Det mest interessante under Bispemagtens Forhold bliver dog Jens Mikkelsens Bispetid 1369-88. Da der nemlig 1376 skal undersøges paa Stubber, om det omtalte Gavebrev fra Fru Lucia af 1274 virkelig eksisterer og er ægte, saa er han slet ikke med, men Biskop Svend fra Børglum og Provsten fra Thy møder paa

Stubber og undersøger Dokumentets Ægthed og udsteder Vidissen, som vi endnu har. Hvorledes dette hænger sammen, er i og for sig vanskeligt at sige. Ribebispen var hverken syg eller i Udlandet og kunde heller ikke erklæres for et partisk Vidne. Forklaringen maa derfor søges i, at der ikke har været noget særlig godt Forhold mellem ham og Klostret, og det er nu saa heldigt, at vi kender Grunden. Biskop Jens Mikkelsen havde store Godser i Nabosognet Sale, blandt andet Gaarden Svenstruphovgaard; til denne Gaard maa Klostret have ment at have visse Rettigheder, siden den Mand, der pantsætter Gaarden til Biskoppen 1378, forpligter sig til at holde Prioren og Nonnernes Konvent i Stubthorp ude.

Denne Misstemning kan saa let have ført til, at da Klostret maatte have det betydningsfulde Gavebrev undersøgt, fik det en fremmed Biskop dertil, fordi Ribebispen ikke var særlig venligsindet overfor det. Senere synes Forholdet dog at være blevet bedre, eller maaske vil Jens Mikkelsen paa sit Dødsleje udsone den Uret, han kan have gjort Klostret, idet han skænkede Priorissen en fin Kaabe 1388. Og det er sikkert som Følge af det saaledes oprettede gode Forhold, at en af Jens Mikkelsens Kanniker, Jacob af Husby, bliver Prior i Klostret.

Den sidste katolske Biskop, Iver Munk, er Medudsteder af et Pantsættelsesbrev for Klostret 1504; da hans Søster paa Reformationstiden er Klostrets Priorisse, har der sikkert været et venskabeligt Forhold mellem ham og Klostret. Naar Bispen saaledes af og til maatte gøre Rejser til disse fjerntliggende Egne af Stiftet, var det heldigt for ham, at han havde en Gaard i Holstebro, hvor i al Fald Iver Munk ret hyppigt boede; han kalder den „vor Bispegaard i Holstebro". Den var skænket Bispestolen af Biskop Peder Lykke, da han blev Erkebisp 1418. Hvorledes Bispen iøvrigt har ladet sig betale for sin Ulejlighed med Stubber vides ikke. Om Biskoppens Indflydelse paa Priorvalget, maaske ogsaa Priorissevalget, har vi talt.

KLOSTERGEJSTLIGHEDEN OG DENS GERNING

Efter nu at have drøftet de ledende Magter i vort Kloster, staar endnu tilbage at fremstille, hvorledes Klostret har været stillet med Hensyn til Messer og Gudstjenester, kort med Hensyn til gejstlige.

Da et Kloster var en religiøs Indretning, maatte Gejstligheden her spille en stor Rolle. I Klosterkirken samledes daglig Klosterjomfruerne, naar Dagens Messer læstes; hertil knyttedes Festerne, store og smaa, i Kirkeaarets Løb. Særlig maatte i et Kloster de hedengangne, fremtrædende, fromme Priorissers og Nonners Navnedage samle Nonnerne i Andagt om Messen; maaske har der ogsaa af og til været knyttet en belærende Prædiken til som Forklaring for dem, der ikke kendte de afdødes Fortjenester. Hvorvidt der ellers har været Tale om ligefrem Prædiken i Klosterkirken, skal jeg ikke kunne afgøre; det synes dog mest rimeligt.

En Gang om Aaret har de nok her som andetsteds læst Klostrets Velgøreres Navne op og indflettet Bønner for deres Sjæle i Messebønnerne. Desuden var der naturligvis stiftet flere Messer i Klostret saavel af tidligere Nonner som af udenforstaaende gejstlige og verdslige, maaske ligefrem knyttet til et særligt dertil oprettet Alter; thi flere Altre har der sikkert ogsaa været i Klostret. Endelig skulde Præsten eller Præsterne foruden Messetjenesten ogsaa være Skriftefædre og Sjælesørgere og Ledere i religiøs Henseende for Nonnerne, og før Døden give dem den sidste Olie.

Men om alle disse Forhold besidder vi nu ingen Kilder, der taler i det enkelte, kun om en Messe har vi et Dokument bevaret. 1274 har en Fru Lucia i Biskop Tyge af Ribes Nærværelse tilskødet Rigets tidligere Marsk, Johannes Kalf, sin Gaard Vinderup i Sale Sogn, mod at han stadig skal forsyne samtlige Kirker i Hjerm og

Ginding Herreder og Stubbethorp Nonnekloster med Vin og Brød, for at de kan holde en aarlig højtidelig Messe for hende selv og en Messe hver Uge for fromme afdøde. Biskoppen skal sørge for Betingelsernes Opfyldelse.

Denne omfattende Gave skulde altsaa komme ikke blot Klostret men ogsaa alle Kirker i Hjerm-Ginding Herreder tilgode. Det vilde bedst passe, om det skulde forstaas saaledes, at Kirkerne og Klostret skulde have Vin og Brød til den aarlige Messe for Fru Lucia, og at kun Klostret skulde have det ogsaa til den ugentlige Messe for de afdøde, men om Dokumentets Ordlyd tillader denne Forstaaelse er et Spørgsmaal. Det synes ellers at blive en alt for stor Afgift til Gaarden at levere Vin og Brød til alle disse Kirker til en Messe hver Uge, selv om vi ogsaa husker paa, at det ikke er den egentlige Søndagsmesse, Talen er om.

At det første vist alligevel har været Meningen, kunde den Omstændighed tyde paa, at Dokumentet opbevares paa Stubber, hvis man da ikke vil søge Grunden dertil i, at Fru Lucia har været Nonne paa Stubber, hvad der ganske vist ikke siges noget Steds.

Hvorledes dette nu end forholder sig, saa maa der være bleven gjort Vanskeligheder ved at opfylde Betingelserne, Ydelsen til Vinen og Brødet, og der har vel saa rejst sig Beskyldninger om, at hele Dokumentet var uægte, eller maaske Præsterne har stillet Fordringer, og saa er der da bleven stævnet en Slags Undersøgelseskommission til Stubber, bestaaende af Biskoppen i Børglum, Svend Moltke, Provst Johannes fra Thy og Provst Laurencius af Hardsyssel og desuden 2 Nabopræster og endelig 4 verdslige.

Disse 9 møder den 20. Marts 1376 paa Stubber og undersøger Dokumentet, og de finder det paalideligt, uskadt, uskrabet og uforfalsket i enhver Henseende, saadan som de siger i den Vidisse, de udsteder samme Dag. Dette foregik saaledes 102 Aar efter Gavebrevets Udfærdigelse, at disse Mænd var stævnede og kaldte til Stubber.

Om det saa er blevet bedre med Betingelsernes Opfyldelse, er vi desværre ikke i Stand til at sige. Men det viser sig, at der ved Gaver af lignende Art ogsaa andet Steds har været en vis Uvillighed til at blive ved med at yde den pligtige Ydelse til Vin og Brød. Vi har Vinderup omtalt flere Gange, men aldrig nævnes der noget om den paa Gaarden hvilende Afgift.

Endelig skulde vi nævne det Par Navne, der er os overleveret paa Præster ved Stubber Kloster. Vi har omtalt, at en 4-5 Stykker af de Piorer, vi kender, har været præsteviede, og vi har ment, at disse, navnlig i den første Tid, da Priorgerningen ikke var saa omfattende som senere, har gjort Tjeneste som Præster ved Klostret. Da vi nu 1476 hører om en Prior i Gudum, som tillige er Præst, saa bliver det ogsaa at antage for rimeligt her i Stubber.

Senere hører vi om Kapellaner; af disse har Kapellanen for Sevel Kirke sikkert boet paa Klostret, da der ingen Præstegaard var i Sevel, men desuden var der to andre Kirker knyttet til Klosters Administration, som vi senere skal se. Da de to Kapellaner, vi har Navn paa, kun nævner sig til Stubber, har der vist været en selvstændig Kapellan til Sevel Kirke.

1. 1489 findes en Niels Christensen, Præst i Stubber, der optræder som Vidne, og
2. 1511 nævnes en Morthen Morthensen som Præst og Capellan til Stubercløster. Men noget nærmere om de to Herrer er ikke bekendt.

Om Klosters Patronatsrettigheder kommer vi senere til at tale.

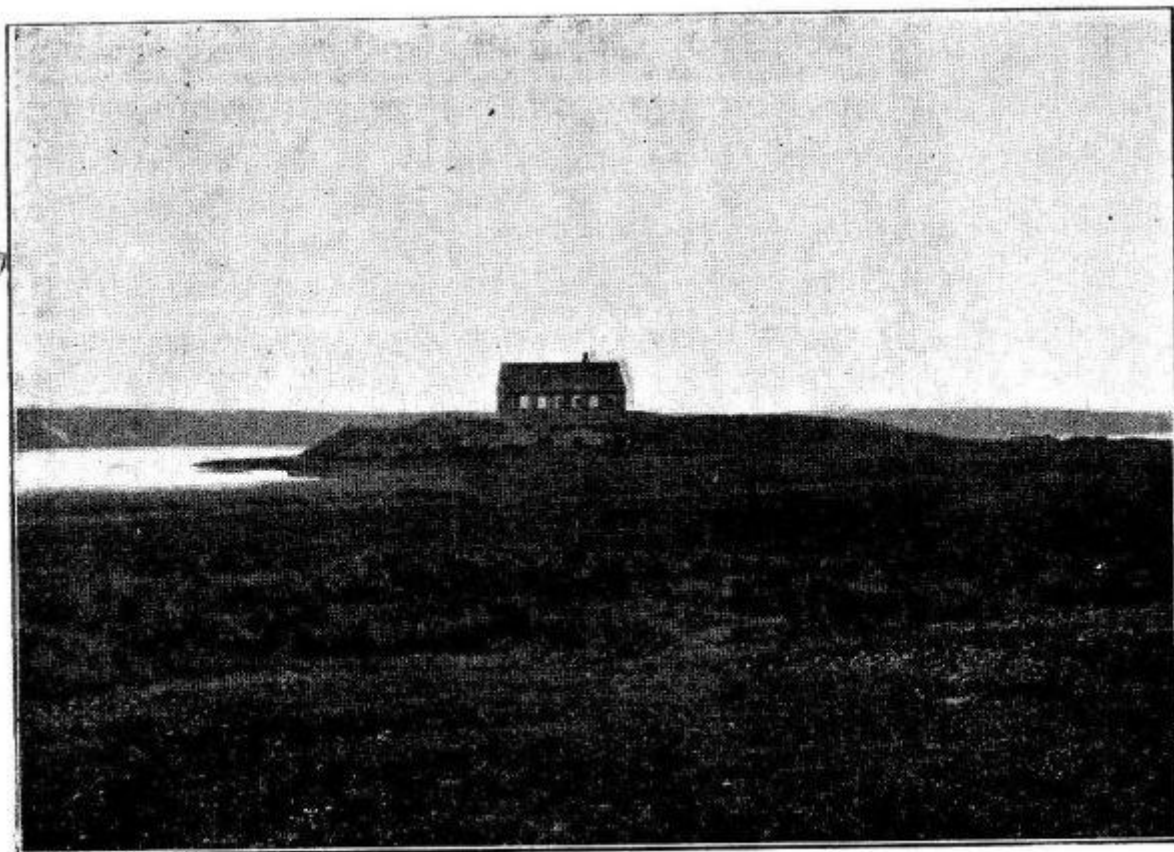
DE ENKELTE NONNER

Stubber Kloster var et Nonnekloster, har vi set, men hvem kunde da blive Nonne der? Saa vidt vi kan se, har det ikke udelukkende været adelige Damer, men ogsaa almindelige borgerlige; derimod har der naturligvis ikke været Adgang for simple Bønder, selv om Forskellen mellem den lavere Adel og de velhavende Bønder dengang ikke var stor. Iøvrigt var det en naturlig Betingelse for Optagelse i et saadant Kloster, at vedkommende Dame medbragte noget som en Slags Betaling for de Goder, hun fremtidig skulde nyde der; dette var den saakaldte Medgift.

Hvor stort et Antal Nonner, der i Reglen har været i Klostret, mangler vi desværre Materiale til at afgøre. Vi ved kun, at 1538 var der endnu 11 Nonner paa Klostret; men da var jo ogsaa Reformationstidens Uvejrheden gaaet hen over det, og det havde ikke været blidt for Klostret og dets Beboere. 1547 er der 12, saa der er vel kommen en ny ind, eller en er vendt tilbage. Naar vi sætter Tallet til en Snes Stykker, træffer vi nok noget nær det rigtige.

Ved Søernes Bredder og i den stille Klosterhave, fjernt fra Verdens Larm, vandrede da gennem tre Hundrede Aar ærværdige Nonner rundt i Ensomheden, hver enkelt med sine Minder om den tabte og forladte Verden, gamle og unge, Enker og Jomfruer af de skiftende Slægter.

Vi skulde saa se paa de enkelte Nonner, vi har lidt Oplysninger om. Hvorvidt Fru Lucia har været Nonne i Stubber; lod sig ikke afgøre, men var ikke sandsynligt.

KLOSTERHOLMEN, SET FRA NORDVEST

Først saa sent som omkring 1438 hører vi om en Nonne, Fru Ingerd Jensdatter af Stubber Kloster, som har pantsat sin Gaard i Obstrup i Stadil; Gaarden hedder Østergaard. Hun er imidlertid død, da dette Vidne, hvorfra vi ved dette, er taget.

Omtrent ved den samme Tid er der kommet to gamle, fornemme Damer i Klostret, nemlig Fru Inger og Fru Elle af Handbjerg Hovgaard. De var Døtre af Niels Jepsen til Sønder Elkjær. Fru Inger havde været gift med en Peder Qvie, 2 men han var død, da hun gik i Kloster. 1438 er de i Klostret, thi da afhænder hun en stor Del

af sit Gods til Ridder Niels Eriksen, som var gift med en Slægtning af hende. Hun bortskøder saaledes alt sit Gods i Hjerm Herred, en Gaard i Stadil Sogn, som kaldes Fovelbjerg, og desuden sine Rettigheder i Bordbjerg Mølle, Bukkedal og Hasselund.³⁾ Naar hun her kan bortskøde alt Godset i Hjerm Herred, hvor dog Handbjerg Hovgaard, hendes Gaard, hørte til Klostret, maa hun forinden være gaaet i Kloster og bragt dette som Medgift Handbjerg Hovgaard med tilhørende Gaarde. Aarsagen til, at hun gik i Kloster tilligemed sin Søster, har antagelig været den, at Niels Eriksen ikke kunde lade de to gamle Damer i Fred for sine Efterstræbelser af deres Godser, og derfor har de følt Længsel efter Klosters Fred. 1443 er Fru Elle død, det ser vi af, at Fru Inger da yderligere giver Niels Eriksen et nyt Skøde paa Bordbjerg Mølle, som hun har arvet efter sin Fader og Søster Elle. Hendes Segl synes at være en Lilje paa et Skjold. Maaske har de to Damer ogsaa ejet Pilegaard og Østergaard i Stadil Sogn, der er bleven Klostret fraranet, som vi faar at se senere.

Disse tre er de eneste Nonner, vi ved Navnene paa, før vi kommer til 1547, da Iver Juel i sine Optegnelser fortæller os, at der 1538 var 11 Nonner og 1547, da han købte Klostret, 12, hvoraf han nævner nogle: Jom-fru Kirsten, Jfr. Mette Rytter, Jfr. Maren Ungersdatter, Jfr. Margrete Prip, Jfr. Birgitte Nielsdatter, Jfr. Edel; to har han glemte at nævne Navnene paa.

Af disse var Mette Rytter en Datter af Oluf Rytter til Kappel og Karine Hjul fra Kamstrup; hendes Søster Karine var gift med en Christen Krabbe til Damsgaard, og det var nok ogsaa hendes Søster, Marie Rytter, der 1505 blev Priorisse for et Nonnekloster i Ribe. -De andre ved vi ikke noget om.

Hvornaar de sidste Nonner i Klostret er døde, kan ikke siges med Sikkerhed.

Hermed er saa de til Klostret knyttede Personers Forhold behandlede, og vi kan gaa over til at se lidt paa de ydre Betingelser for et Klosters Bestaaen, og hvad der hænger sammen dermed af ondt og godt.

KLOSTRETS JORDEGODS

Som allerede bemærket havde Klostret paa Reformationstiden Gods spredt omkring paa et Omraade, der strakte sig fra Skjern mod Syd til nordfor Thisted og fra Vesterhavet til Højslev mod Øst; det meste af det laa i Vestjylland, og de nævnte Steder er Yderpunkterne. Ret betydeligere har det næppe nogensinde været; der er nok nogle enkelte Gaarde, der er gaaet ud af Klosters Besiddelse enten ved Salg eller Pantsætten eller ligefrem fraranet det, men det er, saa vidt vi kan skønne, ikke meget.

For nu at faa noget Begreb om dette Gods, maa vi gaa baglæns og begynde ved 1547, da Klostret sælges af Kongen, og der gøres udførlig Rede for, hvor meget der hørte med, saadan som vi endnu kender det af et Brev, Iver Juel da fik paa Godset, foruden af det Skøde, der udstedes, og som vi ogsaa har. Paa den Maade faar vi et Indblik i Klostersgodset, der er ret betydeligt, og som yderligere suppleres noget af Iver Juels egne Optegnelser, navnlig med Hensyn til hvad han har solgt. Derimod er det os ikke muligt i Enkelthederne at paavise, hvorledes dette omfangsrige Gods er kommet til Klostret. Alligevel vil det, for at faa et Overblik over det, være nødvendigt at gaa frem Sogn for Sogn og føje de Oplysninger til, der endnu staar til vor Raadighed forskellige Steder fra. Skødet findes aftrykt i Kronens Skøder, I, S. 31-32, udg. af L. Laursen, Brevet paa Godset er trykt i Danske Cancelliregistranter, S. 337-42.

1. Sevel Sogn. I Sevel, i det Sogn, hvor Klostret laa, ejede Klostret saaledes i 1547: 39 Gaarde foruden nogle Gaardssæder og desuden 2 Møller, rent bortset fra Klostergaarden med dens store Arealer af Mark og Eng og Skov. De vigtigste Besiddelser var de to Møller, Hiellum Mølle og Søndermølle, der ydede en Afgift tilsammen paa over 28 Tdr. Mel. Vi hører ikke om nogen Selvejer i Sevel Sogn, derimod havde Domkapitlet maaske en Tid en ubetydelig Gaard i Sevel Sogn. Det lader saaledes til, at hele Sevel Sogn har været underlagt Stubber og Bønderne Fæstere dertil; interessant er det, at vi endnu ved Navnene paa Bønderne, der dengang havde Gaardene og kender den Afgift, de skulde svare til Klostret. Mærkeligt er det, at Røjkbæk, der ligger i Trandum Sogn, baade i kødet og Brevet er regnet til Sevel; antagelig skyldes det den Omstændighed, at det tidligere har ligget under Haderup Sogn. Vi træffer ellers alle de gamle Bynavne i Sevel: Jerterup (Jattrup), Ray (Raae), Lintholt (Lindholt), Hyllekier (Hølmkær), Skovby, Dille (Djeld), Heygaard (Hedegaard), Bederholm, Gunderup, Blaskiær, Heyrup (Herrup), Mundbierre (Mundbjerg), Navtrup og Biørnekier.

Hvorledes hele dette Sogn er kommet til Klostret, ved vi ikke; mange af Gaardene har sikkert oprindelig hørt med til Herregaarden, før den blev et Kloster. Senere har Bønderne fundet det fordelagtigst og sikrest at give sig ind under Klostret eller er ved Gæld blevne nødte til det for at faa Beskyttelse derfra, og efterhaanden er de saa blevne ligefrem Fæstere.

2. Trandum Sogn. Trandum kaldes baade i Skødet og Brevet underlig nok Tornum, medens TrandumSkovby skrives rigtigt. Her omfatter Godset kun 11 Gaarde, 12 med Trandum-Skovby. 1 Mogenstrup havde Mogens Munk 1544 af Kronen faaet Skøde paa 5 Gaarde, men disse har sagtens ikke hørt til Klostret, men været Selvejergaarde og er tilfalden Kronen, da deres Ejere antagelig har sluttet sig til Oprøret under Skipper Clement. Og sammesteds indværgede Præsten i Estvad M. Mads Hvid 1550 en Gaard som Mensalgaard; den har altsaa ikke tilhørt Klostret. Desuden var Dueholmgaard en Selvejergaard. Om Trandum Præstegaard blev der Strid.

Godset her er sikkert kommet til Klostret paa samme Maade som i Sevel; en enkelt Ting er os bekendt. I Skødet 1457 overdrager Niels Eriksen saaledes Klostret to af sine Gaarde liggende i „Trandhe Sogen“, en som beboes af Oloff Ebsen og skylder 6 Ørter Korn og en Ask Smør, og en kaldet Hedhæ og skylder 2 Ørter Korn, og dertil hans Gods i Trandher Sogn liggende øde.' Vi kan ikke bestemme, hvad det er for Gaarde, da der ingen findes i Brevet med de Afgifter. Navnene er ogsaa her de nuværende: Magsterup (Mogenstrup), Karstofthe, Sebstrup, Stienholm (Stenholm) og Trannum Skovby. Mærkeligt er det, at Trandum Skovby, der nu tildels er Hede, har den største Afgift i Sevel og Trandum Sogne; som Navnet siger, maa der have været store Skovstrækninger til den.

3-6. Sale, Ejsing, Ryde og Haderup Sogne. I Sale Sogn, der ellers for største Delen tilhørte Ribe Domkapitel, havde Klostret dog 14 Gaarde spredte omkring i Byerne Bjert, Skovlund, Sale og Aale. Af disse bortsolgte Iver Juel 2 i Aale og 2 i Bjert for 600 Dlr. Om Afgiften af Vinderupgaard høres intet i denne Sammenhæng, men den faldt vel ogsaa væk, naar Messen ophørte. Om Skeltvistigheder faar vi at høre i en anden Sammenhæng.

I Ejsing tilhørte 8 Gaarde Klostret, liggende dels i Eyxing (Ejsing) og Egebjerg; en af dem kaldes Hellede. I Ry (Ryde) Sogn er der kun 2 Gaarde, en i Fielle (Felde) og en i Østerskov.

Derimod maa vi tale lidt mere om den Gaard, Klostret havde i Harderup (Haderup) Sogn, thi der hører vi, at Foged Jes Knudsen 1492 paa Stubber Klosters Vegne indværger det østre Byggested i Vestorp fra Gindingskov Mark og Øster til

Grovsand Mark, og endvidere Bolskov og Bolskov Made og Sø og desuden Klostret Del og Fællig i det vestre Gaardsted.

7. Højslev Sogn i Fjends Herred. I Høxlav (Højslev) Sogn havde Klostret en Gaard, som Iver Juel senere solgte for 104 Dlr.

8. I Ulborg Herred. Undgab 1 Gaard 3: Vindgab og Raaekier (Røjkjær) ligger begge i Vinde Sogn; disse bortsolgtes ogsaa for 190 Dlr.

9. Skjern Sogn. I Skjern Sogn havde Klostret en Gaard i Morderup (Maarup); den solgtes for 200 Dlr. 10. Savstrup Mølle. I hvilket Sogn den ligger siges ikke, og det er ogsaa vanskeligt nok, da den baade ligger i Bordbjerg og Mejrup Sogn. Den maatte levere 20 Tdr. Mel, og desuden maatte Møllegaarden levere 4 Tdr. Rug, altsaa en anselig Besiddelse. Møllen havde tidligere (1504) været pantsat til Niels Klemensen til Blæsbjerg for 80 rhinske Gylden, saaledes som det endnu bevarede Pantsættelsesdokument udviser. I Niels Klemensens efterladte Regnskaber staar der imidlertid: Stubbe Kloster: Savstrup Mølle (for Livstid, uafløst), 80 Mark; men Mark maa være Skrivefejl for Gylden. Møllen er dog, trods de farlige Tider, bleven indløst, og dette er saa sket kort efter Niels Klemensens Død 1518. Pontoppidan kalder den Havstrupgaard, Daugaard og Neergaard. ikke mindre urigtigt Harstrupgaard.

I Bordbjerg Sogn synes Klostret en Tid at have ejet mere Gods, nemlig Hogager, men det er dog gaaet ud af Klostrets Besiddelse før Reformationen. Ved et Brev bekræftede Kongen 1515 Christiern Christiernsen i Skone a: Skave og Jep Christiernsen i Besiddelse af Hogagger og en bygt Gaard i Stench i: Stendis (i Ryde Sogn), som Stubbe Kloster nogle Aar siden i være haffde og forne Christiern og Jeppe var tildømt til evindelig Eje.

11. Handbjerg Sogn. I Handbjerg laa der 10 Gaarde og 8 Bol, der tilhørte Klostret, deriblandt Hofgaard, Gesbeck, Rafvensborg og Hedegaard. Disse Gaarde er sikkert kommet til Klostret med Fru Inger og Fru Elle ca. 1438.

1547 beboes Hofgaard af en Christen Nielsen; den blev senere en Herregaard, og Iver Juels Datter Maren Juel kom til at bo der.

12-16. Ølby, Asp, Sir, Gimsing og Naur Sogne. I Ølby hørte til Klostret 6 Gaarde, deraf en paa Bierg, og desuden Møllen Kjærgaardsmølle, som svarede 20 Tdr. Mel. I Asp, Syre (Sir), Gimsing (Gimsing) og Nafver (Naur) havde det en Gaard i hvert Sogn.

17-18. Skotborg (Skodborg) Herred. Her hørte Gaardene i Kockholm, 2 i Tallet, hver med en Afgift paa ca. 9 Tdr. Byg foruden andre mindre Ting, og 2 Gaarde i Lille Balle, hvoraf den ene ogsaa var ret betydelig, til Klostret. Alle 4 beliggende i Tørring Sogn. Endvidere i Humlum Sogn 1 Gaard i Kier, hvilken solgtes for 100 Dlr.

19-22. Vandfuld Herred. 6 Gaarde: Egebjerg, Løbjerg, Snap, Hoe, Maribo og Stigaard liggende i Hove Sogn; Stigaard en større Gaard. I Vandborg Sogn ogsaa en større Gaard, i Ferning (Ferring) Sogn ligeledes. Desuden i Ramme Sogn: Rammeskuo (Rammeskov).

I Salling havde Klostret følgende Jordejendomme:

23. I Dølby Sogn Dalbygaard, Østerdalby 2 Gaarde, Vester Dalby 2 Gaarde, ialt 5.

24. I Høneborg (Hindborg) Sogn 1 Gaard. I. Juel solgte 1 Gaard i Kendborg (Hindborg) for 100 Dlr.

25. Grafve (Grove) et øde Byggested i Brøndum Sogn.

26. I Volling 1 Gaard. Iver Juel solgte en Gaard i Vellum; det er den.

27. Grønning Sogn 2 Gaarde og desuden Gaarden Opstrupgaard, der var en større Gaard, og er den samme, som ellers kaldes Ustrupgaard. Der var før Klostrets Salg indledet Underhandlinger med Iver Juels Broder Niels Juel til Astrup

om, at han vilde mageskifte den med noget andet Gods, hvorfor det befaledes et Par Mænd at undersøge, om det var et passende Mageskifte.1) i Sagen maa ikke være gaaet i Orden, da Iver Juel faar Gaarden med Klostret. Han afhænder den saa til sin Broder.

28-30. I Lyby, Tisse og Grydersløf (Grinderslev) Sogne. 1 Gaard i hvert Sogn. Dog maa der i Grinderslev i Slejtrup desuden have været et øde Byggested til, som I. Juel solgte for 30 Dlr., medens han overlod sin Broder den anden Gaard i Grinderslev. Denne Ejendom i Slejtrup er aabenbart den, der omtales 1477 i et Tingsvidne, hvor Bertel Kaas indværgede Slæfftorp meth lauheffd meth syne rette tilligelse ... uden stubbærcloster hafde nogen diell ok reth i slæfftorp, thet svoor han ikki bort fra closter i nojer madæ. '

31. I Seby Sogn en Gaard i Svop; det er den Iver Juel sælger for 100 Dlr., selv om han ved en Fejlskrift kalder den Snap ved Sallingsund.

Af Gods i Salling hørte desuden tidligere Grundvatsgaard i Ramsing Sogn til Klostret.

Paa Mors hørte følgende Ejendomme til Klostret: 32. I Lørup (Lødderup) Sogn hørte 2 Gaarde til Klostret, den ene i Freds (Fredsø), den anden var en større Gaard.

33. Blistrup Sogn. I Blistrup Sogn ejede Klostret Gaarden Blistrup, der svarede ca. 20 Tdr. Byg; den beboedes dengang af 3 Mænd Niels Henrichsen, Jochim og Jens Orm, og var nok den største Gaard, der hørte til Klostret. Vi hører Tale om en Thorchillus Jensen de Blistrup, der skænkede en Gaard til Dueholm Kloster.

1457 var Gaarden forlenet til Fru Karin Nielsdatter; hun var af Familien Krabbe og havde været gift med en Henrich Erikssen. 1457 mageskiftede hun med Dueholm Kloster om noget Gods, som hendes afdøde Søn Pether Henrichssen havde skænket til Klostret. Hun var dog ikke Ejer af Blistrupgaard; det hører vi i en kongelig Dom af 1549 i Anledning af nogle Stridigheder, der var opstaaet mellem Iver Juel og Præsten i Blistrup, som fordrede visse Rettigheder i Blistrup. Her siges det udtrykkeligt, at da hun blot var forlenet med Gaarden, kunde hun ikke tilstaa andre nogen Rettigheder i Gaarden længere end hendes Levetid.

Vi ved saaledes ikke, hvorledes Gaarden kan være kommet i Klosters Besiddelse; det er altsaa i al Fald sket før 1457. Vi har omtalt Sagnet om Filialklostret her. Af Blistrup Sogn hørte desuden Gaarden Em (Emb), som ogsaa var en større Gaard, til Stubber. Ogsaa om den fik Iver Juel Strid, da Bispen i Aalborg vilde have den udlagt til Præstegaard for Blistrup Sogn, hvad dog ikke lykkedes ham. Blistrupgaard arvedes siden af Iver Juels Datter Anne, der døde her 1589; da var den omdannet til en Herregaard.

34. Hillerslev Herred: Nors Sogn i Tøye (Thy) en Gaard, vist en Gave til Stubber fra Lyder Kabels Hustru, der ogsaa havde skænket Grundvatsgaard i Salling.

Desuden havde der tidligere været i Klosters Besiddelse: en Gaard i Fly, Østergaard i Obstrup i Stadil Sogn og desuden sikkert Pilegaard og Østergaard, ogsaa i Stadil Sogn.

Gaarden i Fly ved vi ikke, hvad der er bleven af, den havde Niels Eriksen overladt Stubber ved det omtalte Skøde af 1457; de andre Gaarde kommer vi til at omtale i andre Sammenhænge. Og desuden kan naturligvis flere Gaarde være gaaede tabte, være pantsatte eller afhændede.

Vi ser saaledes, at Stubber Klosters Gods har paa Reformationstiden bestaaet af 146 større og mindre Gaarde og Bol liggende i 34 forskellige Sogne i Jylland, og vi forstaar, at der nok kunde behøves en Prior til at varetage dette. Stubbergaard, Handbjerg Hovgaard og Blistrup blev senere Herregaarde; men desuden var flere af de andre, som Kockholm, Stigaard, Ustrupgaard, betydelige Gaarde.

Regner vi de forskellige Afgifter sammen for at faa et Overblik over, hvad Klostret fik ud af disse Besiddelser, faar vi omtrent følgende, idet vi efter Dr. O. Nielsen regner 1 Ørtug Rug = 1 1/4 Td., 1 Ørtug Byg = 1 1/2 Td. og 1 Ørtug Havre = 2 1/2 Td., selv om det maaske er noget højt regnet:

Af Rug ca. 175 Ørtug = 218 Tdr., Byg ca. 252 Ørtug = 379 Tdr., Havre 33 Ørtug = 82 Tdr., Mel ca. 68 Tdr., Smør 12 Ask 61 Pd., Svin 102, Lam 25, Faar 1, Høns 184, GØS 92, Gæsteri 57, Penge 26 Skill.

Og dette stemmer saa nogenlunde med Iver Juels Opgivelser, naar han angiver, hvor meget han beholdt efter at have solgt de fjernest liggende Gaarde. Han beholdt:

7 1/2 Læster og 3 1/2 Ørtug Rug, vi faar ca. 155 Ørtug

9 1/2 - 4 1/2 - Byg, - ca. 234 -

30 Ørtug Havre - 30 -

2 Læster og 7 Tdr. halv Skyld - ca. 68 -

66 1/2 Pd. Smør - ca. 12 Ask 57 Pd

24 Lam - 25 Lam

178 Høns - 173 Høns

89 Gæs - 87 Gæs

338 Heste - 53 Gæstersteder

89 Svin - 97 Svin

1 Faar - 1 Faar

35 Fødenød

40+ 1 Skovvogn;

om de sidste to Ting tier Brevet.

Vi skal hertil endnu føje nogle faa Bemærkninger om nogle Herligheder, som var knyttet til Klostret, idet vi lægger en gammel Beretning til Grund, som vi finder hos Pontoppidan. Ifølge den havde Klostret 7 X 7 Herligheder: 7 Jura vocandi, disse kommer vi til i næste Afsnit, 7 Møller, hvoraf vi dog kun kender de 4:

Hjellum Mølle, Søndermølle, Savstrup Mølle og Kjærgaardsmølle,

7 Skove, hvoraf vi kender Sønderskov, der findes endnu 1608, og ved Lindholt:

Møgelkjær, desuden endnu ved Sevel: Gævet, tidligere kaldet Gjevnskov, og ved Præstegaarden og Skovgaard er der endnu Rester af gamle Skove, og Egepurrene østfor Søen foruden Navnet Skovby vidner endnu om gamle Skove; saavidt i Sevel Sogn, flere fandtes i de andre Sogne.

Endelig 7 ferske Søer; vi kender: Stubbergaardssø, Laagesø, Hellesø, Palmsø, Skallesø og Flyndersø.

7 Moser og Heder til Tørveskær; af Moser: Ronnesmose, Stormose, Møgelmose og en Stormose til, blot i Sevel og Trandum Sogne; af Heder: Hjelm Hede og Sønderhede;

7 grønne Enge udenfor Gaardens Enemærker og 7 Snese Plove.

Hele denne Remse er naturligvis uhistorisk og lavet for at faa Herlighederne saa smukt samlet under det hellige Syvtal og derfor mere systematisk end egentlig rigtig.

Hermed skulde saa Klostrets Godser og Herligheder være behandlede, og vi kan gaa over til en Rettighed, Klostret havde overfor nogle Kirker.

KLOSTRETS PATRONATSRETTIGHEDER

Ifølge den omtalte gamle Beretning skulde Klostret have haft 7 Jura vocandi 3: Kaldsretten til 7 Kirker; dette er det nu, vi skal undersøge.

1544 udgives et Tingsvidne af 24 Dannemænd paa, at de kan mindes ifra 60-20 Aar, at Haderup og Trandum Kirker har ligget til Stubber Kloster, og hvem som helst, der har haft Klosteret i Forlening, har holdt Kapellan til de to Kirker, og Sognemændene har givet Tiende og Præsteredsel til Klosteret, indtil Hr. Hans som Iver Juels Kapellan har faaet Haderup Kirke og Præstegaard.

Yderligere udsteder Priorissen og Konventet i Stubber 1546 et Brev for, at vel har Trandum Præstegaard til en Tid af Biskoppen i Ribe været forlenet til Mogens Munk, men saa længe nogen kan længst mindes, har baade Haderup og Trandum Kirker med Trandum Præstegaard og Tiende og Præsterente været til Stubber, og de som har været Forstandere har holdt en' Kapellan til Trandum og Haderup og en anden til Sevel Kirke.

Forholdet bliver derfor følgende: „Haderup og Trandum Kirker har ligget under Stubber og haft en fælles Kapellan til Præst, og han har, naar han ikke har boet paa Klosteret, boet i Trandum Præstegaard, der nu, som den Gang, kaldes Trandum Kirkegaard. Men da saa Iver Juel indsatte en Hr. Hans til Præst i Haderup og sagtens har udlagt en Præstegaard der, hvis den da ikke var der før, saa er Trandum Præstegaard bleven ledig, og Bispen i Ribe Hans Tausen har benyttet Lejligheden til at bortforlene den til Mogens Munk efter at have indhentet Priorissens og Konventets Samtykke, som der staar.

Den der har faaet denne Forlening i Stand er uden al Tvivl Præsten i Haderup, Hr. Hans, saadan som vi kan læse det ud af et tredje Brev, ogsaa af 1546, om at den Præst, som havde Trandum Sogn, hvilket ikke kan være andre end Haderup Præst, havde med Hans Tausens Samtykke undt Mogens Munk Trandum Præstegaard mod at faa Kornrenten deraf. Meningene er tydelig nok den, at holde Iver Juel ude. Dette er sket efter 1538, da Iver Juel fik Klosteret i Forlening, og inden han 1542 ved et nyt Forleningsbrev faar Lov til at beholde Sevel og Trandum Kirker og Kronens Part i Tienden af Haderup og Sale Kirker (Sogne) til Klosterjomfruernes Underholdning, saa længe de lever, hvorefter det ubehindret skal komme tilbage til Kronen. Da Hans Tausen imidlertid først blev Biskop 1541, maa denne Forlening være sket 1541 eller i Begyndelsen af 1542.

Resultatet bliver da dette, at Sevel Kirke har været Klosteret underlagt, og Kapellanen til Sevel har boet paa Stubber, da der ingen Præstegaard var i Sevel. At han tillige har været Klosters Præst er muligt, men da de to omtalte Kapellaner paa Klosteret kalder sig Kapellaner til Stubber Kloster og ikke til Sevel, har Klosteret maaske haft en Kapellan for sig selv.

Endvidere har Trandum og Haderup Kirker ligeledes underligget Klosteret, og Kirkernes Indtægter har gaaet til Klosteret, der saaledes har maattet lønne den fælles Kapellan, der sikkert i Reglen har boet i Trandum Præstegaard. Disse Kirker kan saaledes næsten siges at være indlemmede i Klosteret. Det var tre Jura vocandi.

Det kunde ligge nær at antage, at ogsaa Handbjerg Kirke har faaet sin Præst beskikket af Stubber, da Hovgaard var den eneste store Gaard der i Sognet, og den hørte til Klosteret, men Bevis mangler. Endnu mere sandsynligt bliver det, at Blistrup Kirke paa Mors, der ligger lige op ad Gaarden Blistrup, har hørt under Klosteret, men Beviset mangler som sagt, da Forholdene ved Reformationen forandrer sig, idet denne Kaldsret kun undtagelsesvis følger med Klostrene ved deres Bortsalg, som vi ogsaa ser det af de her omhandlede Dokumenter.

Om man af den Omstændighed, at Prioren for Stubber forsyner Bordbjerg Præsteembede med en ny Præstegaard, kan slutte, at Klosteret havde Kaldsretten til denne Kirke, er vel tvivlsomt. Og lige saa tvivlsomt bliver det at slutte, at Sale Kirke har hørt til Klosteret, fordi Iver Juel af Kongen faar Halvdelen af Kirketienden

der.

De her anvendte Dokumenter findes gengivne i Ny Kirkehistoriske Samlinger, VI, S. 278-80. Ved Kongens Dom beholdt Iver Juel Trandum Præstegaard.

KLOSTRETS VELGØRERE

Under dette Navn vilde vi efter god gammel Klosterskik samle nogle Oplysninger om de Mænd og Kvinder, der ved deres Gaver havde indskrevet deres Navne blandt dem, der mindst en Gang om Aaret blev oplæst og ihukkommet i Præstens og Nonnernes Bønner. Denne Række af Navne, der naturligt maatte begynde med Klostrets Stifter og indbefatte baade verdslige og gejstlige, Folk udenfor Klostret, og Nonner og Priorisser i selve Klostret, har vi ikke nogen Efterretning om; her skal vi derfor blot minde om nogle af dem, som vi ved i al Fald har staaet paa denne Liste.

1. Klostrets Stifter, der maaske hed Hr. Helm.

2. Esber Vognsens Enke Fru Gro. Hun døde i St. Clare Kloster i Roskilde Aar 1268 og var en meget velhavende Dame, hvad vi ser af hendes Testamente, hvorved hun skænker Gaver blandt andet til alle de Klostre, der dengang var i Danmark. Det lader til, at hun kun har levet sine sidste Dage i Kloster, thi vi har et Brev bevaret, ogsaa fra 1268, hvorved Esber Vognsen tillader sin Hustru at indtræde i St. Clare Kloster; 'hun har saaledes villet ende sit Liv i et Kloster. Vi har endnu bevaret hendes Segl, der forestiller en Fugl, der sidder paa en Gren, medens hendes Mand har en Kirkeklokke i sit Segl.' Hendes udførlige Testamente af 18. November 1268 paa Latin begynder saaledes: „I Faderens og Sønnens og den hellige Aands Navn, Amen. Da Mennesket ved sin Skrøbelighed uafslædig glider frem mod Dødens Porte, og der intet er mere usikkert end Dødens Time, er det nyttigt, ja, nødvendigt, uopholdeligt, med fast og kraftig Haand her i Tiden at skynde sig med at opdyge en Skat af Fortjenester, hvorfor de fromme kan faa Løn af Gud i Evigheden . . ." Hun skænker saaledes Stubthorp og Gudum Klostre hver 2 Mark.

3. Fru Lucia, der 1274 skænker Vinderupgaard for Messer.

4. Biskop Jens Mikkelsen af Ribe, der 1388 ved sit Testamente skænker Priorissen en Kaabe foret med broget Skind (mantellum subductum variis); men om ham har vi allerede talt.

5. Ridder Lyder Kabel og Hustru Fru Mette jensdatter. Lyder Kabel var af Lavadelen, hans Broder Gert var Biskop i Børglum, og selv var han, vel til dels paa Grund af sit Legemes Skrøbelighed, stærkt optaget af at sikre sin Salighed ved gode Gerninger, og hans Hustru havde samme Sind. Han havde aaførst været gift med Fru Idde Munk, som særlig viste sin Gavmildhed overfor Bispen i Viborg, hvem hun for sin Sjæls Saligheds Skyld gav Gudinglund 1425. Kort efter døde hun, og han giftede sig med Mette Jensdatter af Familien Due fra Thy, hvor hun ejede flere Gaarde. I Forening skænker de 1435 Dueholm Kloster 2 Gaarde i Thy og 3 i Salling for 3 Messer for dem selv og Forældrene hver Uge til Dommen for det Alter, de nylig har ladet bygge i Munkenes Kirke, og dertil fjøede hun med hans Tilladelse 1440 Hovedgaarden Claustrupgaard for deres Sjæles Bestandelse. Kort før 1442 er han imidlertid død, thi da arver hun paa sin afdøde Husbonds Vegne nogle Gaarde i Forening med hans tre Brødre, hvoriblandt Biskop Gert. Før hans Død har de skænket Grundvatsgaard i Ramsing Sogn til

LYDER KABELS SEGL

Stubber. Da han er død, tyer hun ind i Maribo Birgittinerkloster, som hun 1446 overlader 13 Gaarde for, en Hverdagsmesse for Hr. Lyders Sjæl og for hendes, naar hun er død, og deres Forældre og alle kristne Sjæle, i St. Birgitte Kapel, hvor hun selv vil have sit Lejsted; og 1449 forøger hun sin Gave med 4 Gaarde i Laland for en Ligsten over Hr. Lyder.

Et smukt Træk af hende er, at hun 1452 udvirker et Frigivelsesbrev fra Kongen for hendes Tjener Jens Poulsen, hvem hun samme Aar skænker 3 store Gaarde i Ramsing Sogn, ved hvilken Lejlighed Grundvatsgaard nævnes som hørende til Stubber: then gordh wntaghen, hwilke wij til fornæ haffwe giwet til Stobber Kloster, met alle sin tilligelsæ som kalles Grundwatsgordh. Denne Gaard maa saaledes være skænket Klostret inden 1442. Og da den 1547 ikke er ved Klostret, maa den være afhændet. Da vi ser hende skænke Gaarde til Dueholm i Hillerslev Herred, taler Sandsynligheden for, at hun ogsaa har skænket vort Kloster Gaarden i Nors.

6. Fru Ingerd Jensdatter af Obstorp i Stadil, Nonne.

7 og 8. Fru Inger Nielsdatter og Søster Fru Elle af Handbjerg Hovgaard, begge Nonner i Stubber. De skænkede Handbjerg Hovgaard, hvortil 1547 hører ialt 10 Gaarde og 8 Bol. Desuden er det uden Tvivl dem, der ogsaa har skænket Pilegaard og Østergaard i Stadil, som kort efter blev ranet.

9. Dekanus Anders Skeel af Ribe, der egentlig hed Anders Jensen Skeel. Han var 1434 Kannik i Ribe og 20 Aar senere Biskoppens Official i Jelling Syssel, til han 1455 blev den første Dekanus ved Domkapitlet i Ribe, idet han tillige var Provst i Vardsyssel, som hvilken han havde Indtægten af Domkapitlets Gods i Varde, Henning og Østervedsted. 1) Tillige har han haft Egaa Præbende fra Aarhus Stift, saa maaske han før har været Kannik der. 1459 døde han, efter ved et Testamente og et Gavebrev at have sørget for Fordelingen af sine Gaarde og Ejendele. 10 Gaarde skænkede han Domkapitlet for Messer og Vigilier; Priorissen i Stubber faar ved den Lejlighed 16 Alen lejdensk Klæde.

ANDERS SKEELS SEGL

Hermed er vort Kendskab til Klostrets Velgørere udtømt.

KLOSTRETS MISUNDERE

Under denne Titel vil vi behandle de Stridigheder, Klostret blev indviklet i, særlig med Hensyn til dem, der søgte at faa fat i noget af Klostrets Gods.

1. Vinderupgaard og Afgiften for Messen paa Stubber har vi allerede omtalt.

2. Skælstridigheder med Domkapitlet i Sale Sogn. Den Misstemning, der 1378 var mellem Biskoppen og Klostret i Anledning af hans Gaard Svenstruphovgaard, døde ikke ud med ham, men Domkapitlet, som arvede Gaarden, arvede ogsaa dermed Fejden med Stubber. Fra 1466-1511 tages der en Række Tingsvidner om Grænserne for Kapitlets Gods. Udtrykkeligt siges det ikke, at det er Klostret, der er Tale om, men da Grænsen netop trækkes op ind mod Klostrets Besiddelser, lader det sig let underforstaa. Et Par Kanniker fra Ribe, Jacob Vind og Hans Severinsen, søger at faa Sagen ordnet, og det er næsten hele Tiden Svenstrup Mark, det drejer sig om. Sagen gaar sin Gang med Sandemænd, Tingsvidner og Stokkenævn; Præsterne i Stubber er endogsaa med. Hvorom det ellers har drejet sig, kan ikke siges, og 1510 og 11 synes Sagen at være gaaet i Orden igen. Om det er Domkapitlet eller Klostret, der har været for begærlig er ogsaa uvis.

3. Klostret fraranet 2 Gaarde i Stadil Sogn. Med Klostrets Gods i Stadil er det gaaet paa en ejendommelig Maade. Vi har hørt om en Fru Ingerd Jensdatter paa Stubber, der pantsatte sin Gaard Østergaard i Obstrup i Stadil Sogn til en Graærs Clawæson for 20 Mark; hvornaar vides ikke. 1438 lod Graærs Clawæsons Søn Las Graærsson tage Tingsvidne paa Pantsættelsen. Dog mente Domkapitlet 1431, at det var Ejer af Gaarden; derfor er det vel, at Las Gregersson 1443 skødede den til Domkapitlet. Der er her et uklart Punkt, om Fru Ingerd blot har haft en Part i Gaarden, der ellers hørte til Domkapitlet, eller det er Domkapitlet, der har været for begærligt. I hvert Fald gik Gaarden ud af Klostrets Besiddelse.

Imidlertid har Klostret desuden haft 2 andre Gaarde i Stadil Sogn, Pilegaard og Østergaard, og det skinner igennem, at det er Fru Inger og Fru Elle af Handbjerg, der har ejet dem, idet det siges, at to Klosterjomfruer i Stubber har lejet dem; vi ved, at Fru Inger ogsaa ellers havde Gods i Stadil, saaledes Fovelbjerg, som hun 1438 tilskødede Niels Eriksen. Omkring Aar 1450 er de to Damer begge døde i Klostret, og nu fik de to Gaarde mange Bejlere, nemlig foruden Stubber Niels Eriksen, der ellers havde plyndret sine kære Slægtinger godt, og Domkapitlet, der nok vilde lægge de to Gaarde til Opstrupgaard. Men ingen af dem synes at have haft Held med sig; de er 1456 i Hænderne paa en Las Daa i Aarhus som Arv med hans Hustru Johanne Knudsdatter, Datter af en Knud Fris. Hvordan er det nu gaaet til? Ved et Falskneri. Og det hænger vist omtrent saaledes sammen. Knud Fris har antagelig haft Gaardene i Forlening, medens Fru Inger Nielsdatter levede, og da de nu lykkelig og vel ere døde, begge de to Damer, har han enten ved egen eller fremmed Hjælp faaet lavet nogle Dokumenter, der sikrede ham Retten til Gaardene. Af nogle gamle, ugyldige Dokumenter udraderede han den oprindelige Skrift og indsatte, hvad han ønskede, der skulde staa. Saaledes fik han to Gavebreve fra 1340 begge lydende paa, at Niels Iversen skænkede Per Evelsen og Hustru Ingerd Nielsdatter, hans Datter, Pilegaard og Østergaard. Som yderligere Sikkerhed føjede han hertil et Bispebrev gaaende ud paa, at det „er fuldt vitterligt for den andelig „faar" Jens, bisp i Ribe, at Per Ævelson og Hustru Ingerd Nielsdatter har lejet deres Arvegods Pilegaard og Østergaard ud til 2 Jomfruer i Stubber Kloster i deres Levetid, men naar de er døde, maa hverken Prioren, Priorissen eller nogen af Klostrets Forstandere hindre dem i at komme tilbage igen." Dette Brev maatte dateres senere, og han har sat det til 1355, et uheldigt Aar, da der netop ikke var nogen Biskop Jens i Ribe dengang, men først 1369. Med disse falske Dokumenter i Eje har Knud Fris sikret sig de to Gaarde og ladet dem gaa i Arv til sin Datters Mand Las Daa, der har føjet sit Navn til paa Dokumenterne: (Littera Laurencii Daa super bonis in parochia Stadel). Forfalskneren har besmurt Dokumenterne for at give dem et gammelt Udseende og maa altsaa have haft et Bispebrev forsynet med Bispens og to gejstliges Segl; dette har han benyttet til Biskop Jens' Brev. Hvorfor han imidlertid har lavet 2 Eksemplarer af Gavebrevet er en (Gaade).

Falskneriet er blevet opdaget ved det gale Aarstal 1355, og Æren for Opdagelsen har Arkivsekretær Matthiesen og Registrator Plesner. Hvis Dokumenterne havde været ægte, vilde de have været nogle af de ældste Dokumenter paa Dansk, vi har, men de er altsaa nu først fra Tiden omkring 1450 og falskelig daterede tilbage til det 14. Aarhundrede. En mærkelig Frækhed er det, at han har ladet en Dame ved Navn Ingerd Nielsdatter optræde som Arving til Gaardene, da det netop var Navnet paa Gaardenes virkelige Ejer, Nonnen i Stubber. Med disse Papirer i Hænde pantsatte Las Daa Gaardene til Præsten i Stadil, og denne igen til Niels Eriksen; men imidlertid fandt Las Daa paa at skøde dem til Biskoppen i Ribe, mod at han selv skulde indløse dem. Det bliver dog Kapitlet, der faar fat i dem, og der optages

forskellige Tingsvidner i den Anledning, da ogsaa Præsten, som har dem i Pant, er død. Og først efter at Kapitlet har yderligere købt Niels Eriksen ud, kan det 1483 nyde en uforstyrret Besiddelse af Gaardene.

4. Niels Eriksen (Gyldenstjerne) til Tiim og Langtind. Vi har allerede hørt en Del om Ridder Niels Eriksens Efterstræbelser efter Gods. Det var navnlig Misundelse paa Grund af det Gods, Klostret fik med Fru Inger og Fru Elle. Da de var døde, tilegnede han sig en Fiskegaard i Helleaa og lod tage Tingsvidne paa, at hans Hustrus Fader havde kæret paa den Grund Aar for Aar. Følgen blev, at Stubber lod hente Biskoppen og Provsten, og i Fasten 1453 mødtes de med Niels Eriksen i Holstebro for at faa Sagen ordnet i Mindelighed. Provsten og en 3 andre Mænd mæglede og opfordrede Niels Eriksen til at give Erstatning, men han var

NIELS ERIKSEN GYLDEN-STJERNES SEGL

i Begyndelsen alt andet end villig dertil: „Det er Guds og min Husfrues; jeg vil intet give for det." „Da maa alting komme til en god Ende mellem Bispem og Eder uden Kost og Tæring," svarede de. Til sidst lovede han dog at give Klostret noget Gods: „For min Sjæl og min Hustrus og vore Forældres Sjæle, og saaledes at det er paa Svig gjort, om det møder mig under Øjne igen, om det ej kommer til Ende." Paa dette optages senere Tingsvidne. Alligevel søgte han at slippe uden om sit Løfte og gik frem ad Rettens Vej med Lovdagsbrev, Domsbreve, Stævning og andre Breve, og Klostret maa ikke have haft sine Papirer

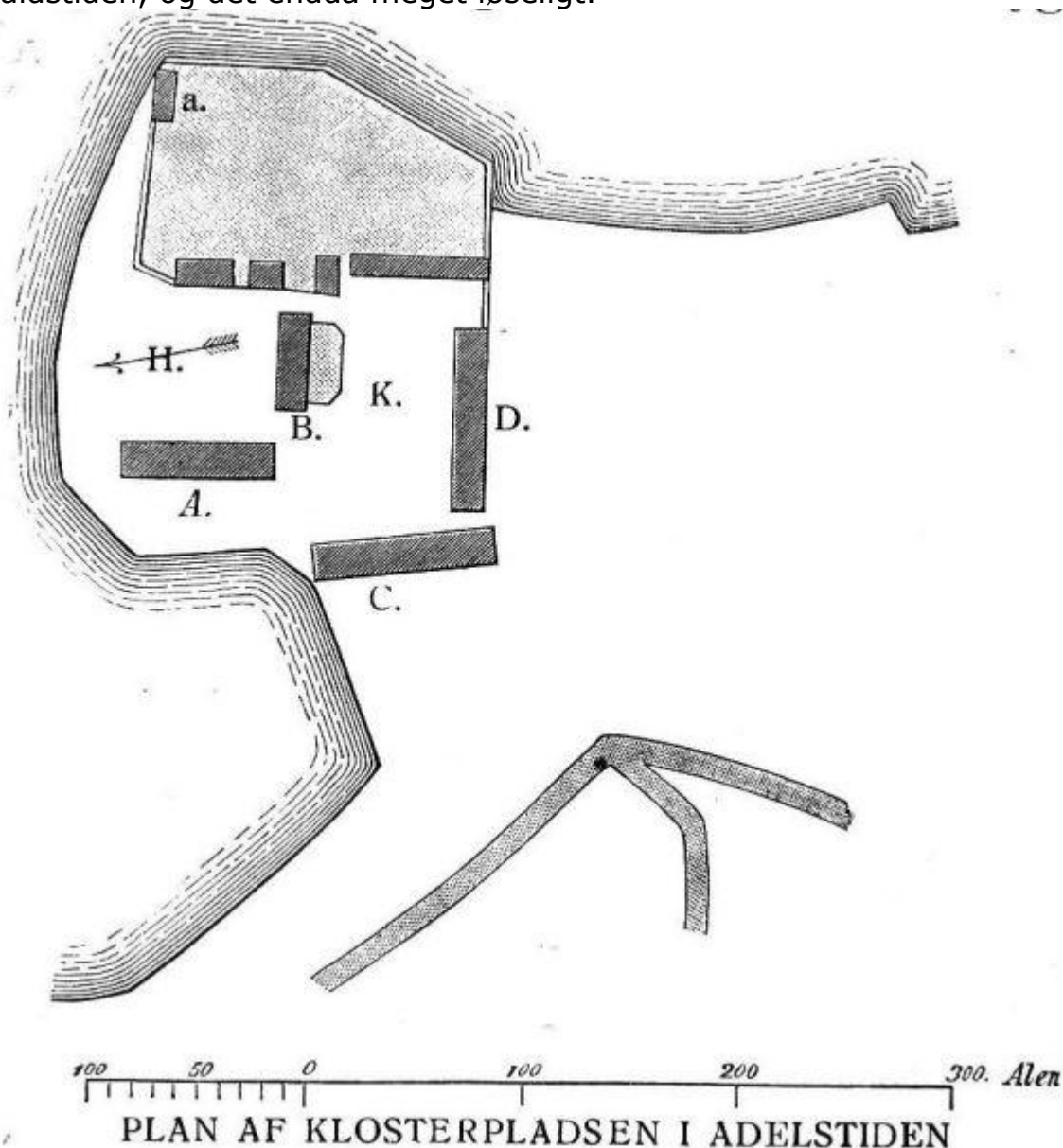
NIELS ERIKSEN GYLDEN-STJERNES SEGL

ganske i Orden, thi Kongen tildømte ham 1455 Aaen frit til begge Lande og Grunden til evig Eje og paalægger evindelig Tielse paa Sagen. Mærkeligt er det nu, at skønt han saaledes har sejret, giver han alligevel Klostret Erstatning; Klostret eller dets foresatte maa altsaa have lagt Pres paa ham, thi 1457 udsteder Prioeren og Priorissen tilligemed Konventet i Nærværelse af Biskoppen og Provsten og de andre, der var til Stede, da han lovede Erstatning, et Skøde til ham paa Aaen og den omstridte Grund mod at faa 2 Gaarde i Trandum og noget øde Gods sammesteds, og desuden en Gaard i Fly. Dermed var den Sag i Orden. Og alligevel lader det næsten til, at Gaarden er ved Stubber 1547, thi da hørte der en Gaard ved Navn Hellede med til Klostret, og det er nok deri; men til Gengæld er Gaarden i Fly borte.

KLOSTERBYGNINGERNE

Den vanskeligste Opgave under dette Klosters Historie bliver Skildringen af Klostrets Bygninger og ydre Skikkelse; vi har nemlig kun en eneste Kilde, Iver Juels Optegnelser, og de er paa dette Punkt temmelig unøjagtige og angaar naturligvis kun Klostrets Bygninger, som de var, da han overtog Klostret. Derfor maa vi lige straks indskrænke os til at meddele nogle Oplysninger om Bygningerne paa Reformationstiden, hvilket betyder, at vi kun kender Klostrets Skikkelse i

Forfaldstiden, og det endda meget løseligt.

Paa ovenstaaende Plan over Klosterpladsen i Adelstiden ses det tydeligt, at Klostret bestod af to adskilte Afdelinger af Bygninger, nemlig Klostret selv og Ladegaarden; den skraverede Del er Ladegaarden, Resten er Hovedgaarden. Hovedbygningerne paa Klostret laa altsaa paa den vestlige, Ladegaarden paa den østlige Halvdel af Klosterholmen.

For nu at begynde med det mindst betydende, saa bestod Ladegaarden, da Iver Juel 1538 overtog Klostret, kun af 2 Huse, „Stalden og et nyt Hus, som stod ved Søen“; dette sidste ses endnu paa Planen betegnet ved a. Planen udviser, at der i Adelstiden var 5 Bygninger paa Ladegaarden, naar da Iver Juel videre siger: . . . . Og var Kornloft, Salhus, Svendeherberg og et Herberg til - som han ikke har faaet Navnet med paa -, alt opbrændt“, saa fremgaar det da deraf, at der ikke var færre Bygninger i Klostertiden.

Om Hovedbygningen, Klostret selv, siger han, idet han begynder med Kirken: „Paa Kirken laa det gamle Straatag og ligesaa paa alle Huse, og Murlederne raadne trindt omkring, og ingen Grundvold uden aleniste lidt Sten paa Sandet, og derfor stod det synderste Hus slet raaddent nedenunder og intet Hus nordenpaa Gaarden og aldrig en Teglsten til Tag nogensteds og var ikke uden et gammelt Risgerde paa Vesterside og et Led.“

Saadan lyder hans Beskrivelse af Klostrets Tilstand 1538. Selv om det nu nok er

en Del overdrevet - han kunde nok lide, at hans Efterkommere, naar de læste hans Erindringer, skulde se, hvor store Fortjenester, han havde af at have rejst den stadselige Herregaard -, saa staar dog saa meget fast, at han har Ret i, hvad han begynder med, at „Klostret var svarlig forfaldent“.

Hans Meddelelser er nu ikke meget klare. Vi faar at vide, at der intet Hus er mod Nord; der har altsaa været et engang. Paa Vestsiden synes der kun at være et Risgærde og et Led, hvad dog ikke passer; han skriver saaledes selv senere, at han 1545 „lod lægge Grund trindt om de Vesterhuse, som da var mestendels raadne og hældte udad mere end 1/2 Alen, og Murmesteren fra Ribe gjorde, som meget stod, men lidet var værd.“ Der var altsaa i al Fald to Bygninger mod Vest; under en af dem, den nordligste (A), var de endnu bevarede. Kældere. Risgærdet og Ledet har da været længere mod Syd ind mod det Sted, hvor han samme Aar lod indrette et Porthus (C), der igen 1592 blev istandsat og fornyet af hans Søn, Kjeld Juel.

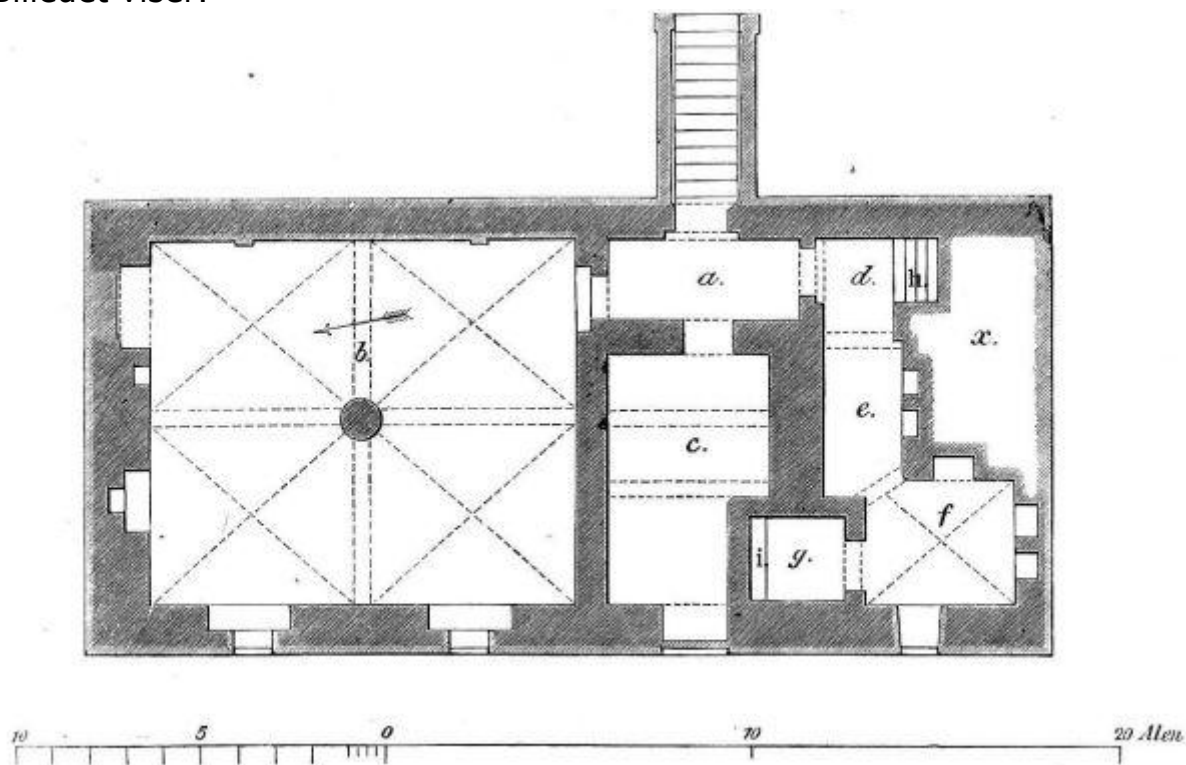
Nu er vi altsaa i Stand til at sige, at der 1538 mindst har været 3 Bygninger paa selve Klostret, nemlig 2 mod Vest og saa det omtalte sønderste Hus. Men nu Kirken, som Iver Juel begynder med at skildre som straatækt, hvor har den ligget? Efter gammel Tankegang skulde den ligge i Retningen Øst-Vest. Den kan da ikke have ligget andre Steder end mod Syd. Saa bliver der kun Spørgsmaal om, hvorvidt det da er det sønderste Hus, som Iver Juel skildrer som slet raaddent nedenunder og hældende under Støtter. Dette mener Dr. O. Nielsen, men sikkert med Urette. Naar Iver Juel først nævner Kirken og derpaa det sønderste Hus, saa er der ingen Grund til at tro, at han identificerer de to, og da han taler om det sønderste Hus, maa der jo have været et til mod Syd, det laa bare lidt nordfor; det har da været Kirken. Den har sikkert ligget nærmest ind mod Ladegaarden, altsaa længst mod Øst, omgivet af Kirkegaarden. Denne har jeg paa Planen betegnet med K.

Nonnerne har da haft det sønderste Hus og de vestre Huse til deres Raadighed; en Snes Nonner skulde jo heller ikke have saa lidt Plads.

Nordpaa Gaarden var der altsaa intet. Hus 1538, derimod har ganske sikkert Prior- og Præsteboliger tidligere ligget der; de maa være blevne ødelagte ved Ildebrand, thi for godt 50 Aar siden er der i Grunden fundet en Klump smeltet Sølv. Paa denne Plads rejste Iver Juel 1555 sin Fruerstue, som han forsynede med Taarn; her overraskede Døden ham, inden han havde faaet den fuldt færdig. Den er paa Planen mærket med B. Nord derfor igen laa Klostrets Have (H). Under det nordligste af de vestre Huse (A) var de bevarede Kældere, hvoraf der her er fremstillet en Plan.

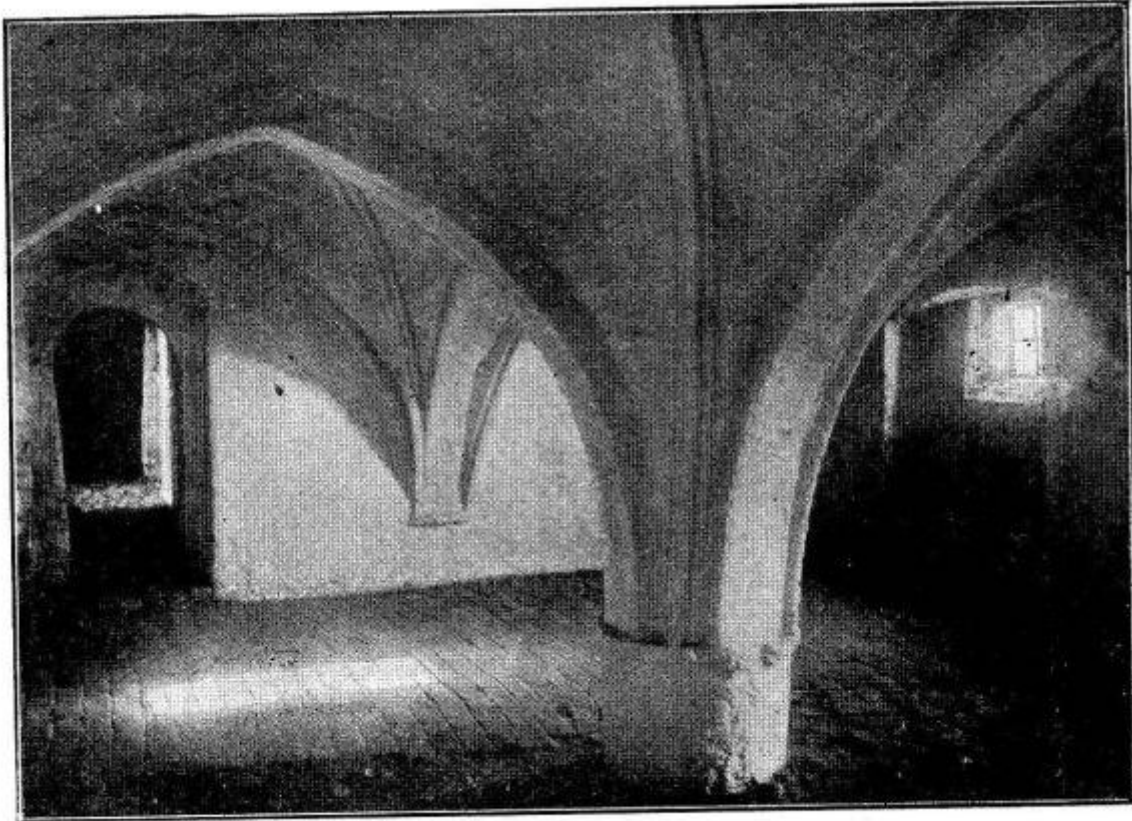
Man lægger straks Mærke til, at der er 3 Kældere, to mindre og en større. Nu er Nedgangen udefra, som det ses, men en Stump af en Trappe oppe fra Huset ovenover (h) vidner om, at den oprindelig var indefra. Kommer man da ned ad denne Trappe indefra, fører der en mørk Gang til venstre ind til en Hvælving (f), hvorfra der igen gaar en snæver Aabning ind til et skummelt og uhyggeligt Rum (g), det er det saakaldte Nonnefængsel, den murede Bænk (t), hvor Synderen kunde sidde, og Lydhullerne i Loftet findes endnu, som de var dengang, da Nonnerne, som Traditionen fortæller, for Overtrædelser af Klostertugten afsonede deres Synder der, og alting tyder paa, at det er Klosterfængslet, der her er bevaret i sin oprindelige Skikkelse. At det har faaet Lov til at staa, skyldes maaske den Omstændighed, at Iver Juel og hans Efterfølgere havde Brug for det til at forvare ulydige Bønder i. Vender vi ad den buede Gang (e) tilbage til Udgangspunktet (d), der er som en Slags Entre til det hele, saa ligger der foran os en foroven smukt buet Gang (a), der paa Midten har en Aabning, som fører ind til den anden Kælder (c); den er en almindelig fladloftet Kælder uden Interesse. Følger vi Gangen til Ende, naar vi ad to Trappetrin ned i den store Kælder (b), som er lige saa stor som

hele det øvrige Rum tilsammen. Den bestaar af 4 Hvælvinger; i Midten staar en muret svær Pille, fra hvilken der straalere Ribber ud til de 4 Hvælvinger, saaledes som Billedet viser.

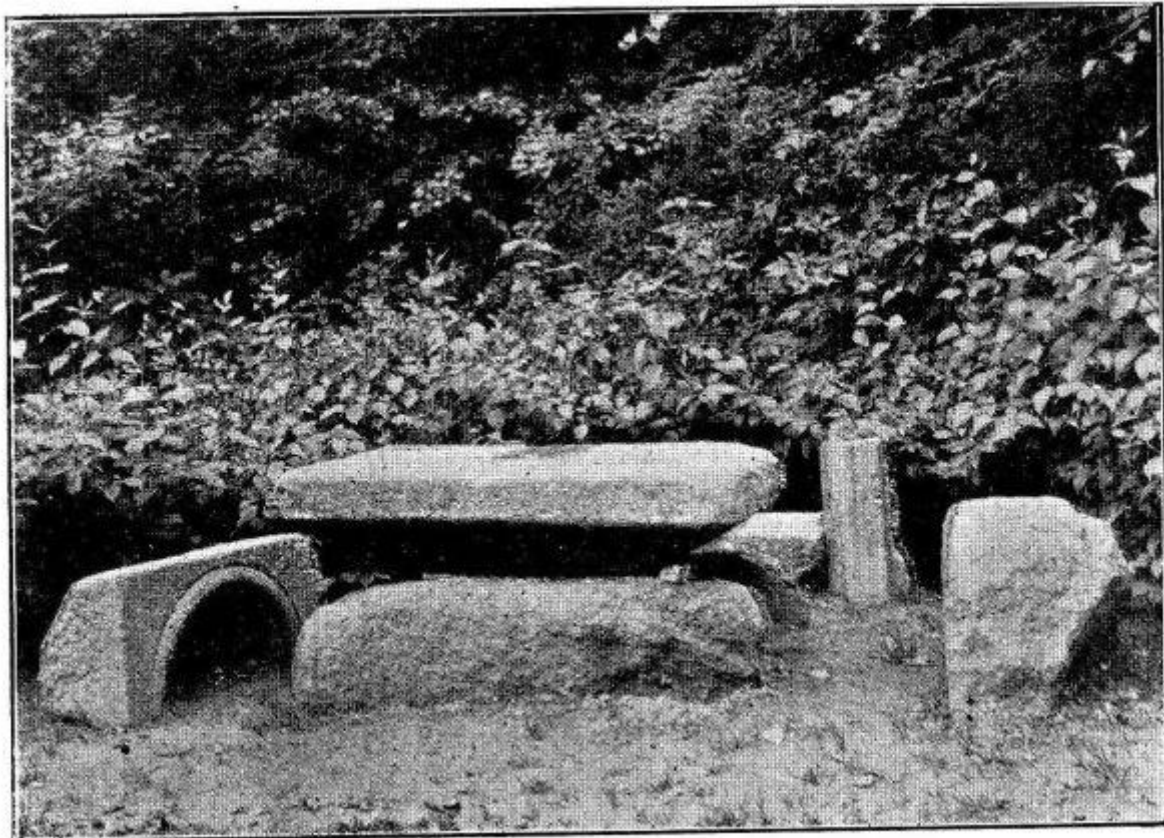

PLAN AF KÆLDRENE, DER ENDNU FINDES

Skønt en Del af Kælderen for nogle Aar siden under Ildebrand styrtede ned, men senere er rejst igen, og skønt den er ødelagt og forkludret her og der, saa ser man dog tydeligt dens oprindelige Ejendommelighed og spidsbuede Stil; et Par Nicher er bevaret til vore Dage; i dem har der sagtens i Klostertiden staaet Helgenbilleder, særlig af Jomfru Maria, Klostrets Skytshelgeninde. Saavidt Kælderen. Hvis denne høje og ret smukke Kælder oprindelig har været bestemt til Viktualiekælder - og det vil falde vanskeligt at hævde andet, trods den Flid og Omhu, der øjensynlig har været anvendt paa den, det skulde saa været som Kapel eller til Begravelsesplads for særlig fremtrædende, hvad dog ikke er sandsynligt - saa tor vi deraf slutte, at det 15. Aarhundrede, fra hvilken Tid den stammer, har været en Velmagtstid for Klostret, og at da har Klostret selv, og Kirken ikke mindre, taget sig ganske anderledes ud til deres Fordel, end da Iver Juel en 100 Aar senere overtog det. Naar Kældrene saaledes har været Viktualiekælder, saa er det let for os at regne ud, at det Hus, der har ligget ovenover, i Klostertiden har indeholdt Klostrets Køkken og Spisesal eller Refectorium.

KLOSTERKÆLDEREN I DENS STÆRKT MEDTAGNE SKIKKELSE

BYGNINGSRESTER FRA KLOSTRET I STUBBERGAARDS HAVE

Disse Kældere er det eneste, der har holdt ud til vore Dage. Der ses i Stubbergaards Have nogle Bygningsrester, som antagelig er fra Klostret, men de kan lige saa godt være fra Trandum Kirke, som Iver Juel nedbrød 1554 og flyttede dels til Sevel Kirke og dels til Klostret.

KLOSTERLIVET GENNEM TIDERNE

Da Klostret blev oprettet, har Forholdene sikkert ikke været glimrende; stort mere end Klostergaarden med dens Fæstere har der næppe hørt med. Beboerne har derfor været faa og Bygningerne ringe, og Forskellen mellem den og en anden større Gaard har næppe været stort andet, end at denne var indviet til Bolig for Nonner. Men efterhaanden strømmede der Nonner til og med dem Gaver og Godser, og saa opførtes der Bygninger, der svarede dertil. Saaledes øgedes dets Rigdom og Anseelse ved Gavebrevene fra 1268 og 1274, som vi saa det. Saa fulgte Klosters Glanstid, der nok med enkelte trange Aars Afbrydelser har strakt sig nogenlunde varende fra 1350-1500. Da tog dygtige Priorer med Iver fat paa at sikre Klostret dets jordiske Fornødenheder, Gejstligheden kappedes med de verdslige i at hædre det med Gaver for at faa deres Navne ihukkommede i det idylliske Stubber, saadan som vi hørte det om Biskop Jens Mikkelsen, Dekanus Anders Skeel, Lyder Kabel og Hustru og de mange andre, hvis Navne vi ikke kender, fordi Tiden ikke har levnet os deres Testamenter og Gavebreve. Og Side om Side med de ansete Priorer og deres Virken for Klosterinstitutionens økonomiske Sikkerhed, fulgte uden Tvivl Priorissernes og Gejstlighedens Arbejde for at vække religiøs Fromhed og sædelig Renhed hos Klosterjomfruerne.

Enkelte Gange har der maaske her som andetsteds været Tider, hvor Verdslighed har taget Magten, og Klosters ledende Mænd og Kvinder har tænkt mere paa Gods og Gaver end paa det hellige Liv, og saa har de vel ogsaa strakt deres Hænder ud efter Gods, der ikke helt med Rette hørte dem til; men paa den anden Side har vi Vidnesbyrd om, at Klostret ofte er blevet bedraget og frarøvet Dele af dets Gods, som vi saa det med de to Gaarde i Stadil. Niels Eriksen har sikkert ikke været den eneste af den Tids Stormænd, der har grebet begærligt efter Klosters Herligheder; selv med Domkapitlet syntes det at have haft noget Udtaaende. Saa vidt jeg kan se, har der ikke været nogen Armod i Klostret i det Par Hundrede Aar; en enkelt Pantsættelse fra Tiden før 1438 gøres ikke af Klostret, men af en af Nonnerne, uvist hvorfor.

Med det 16. Aarhundrede synes derimod at være begyndt en Nedgangsperiode for Klostret samtidig med de usikre Forhold, der oprandt ved Oppositionen mod Kristian den Anden. Under disse Forhold maa der være bleven Pengemangel i Klostret, og derfor pantsatte det Savstrup for 80 Gylden, men det maa være lykkedes det at faa den Sum tilbagebetalt, thi Klostret fik Gaarden og Møllen igen og havde den 1547. Det var dog først under Chr. Hvids Priorat, at det gik uhyre nedad med Klostret, thi da Fjendskabet brød løs mod ham, gik det ud over Klostret, som var let at ramme, og det var ikke blot Jep, Thomsen og hans „Medfølgere" fra Holstebro, der tog for sig af Klosters Herligheder, men ogsaa flere andre, hvis vi tør tro Iver Juel, der siger, at Klostret havde været „røvet og plustret 3 Gange", og det passer nok. Oprøret under Skipper Clement gik jo ogsaa slemt udover Klostrene, og desuden har Chr. Hvid sikkert søgt at faa saa meget ud af Klostret til sin egen Fordel som muligt. 1535 paalagdes der det en stor Skat paa 200 Mark og desuden skulde hvad det havde i Behold af Guld- og Sølvkar udleveres. Undergangen nærmede sig; dets Bygninger var forfaldne, nogle afbrændte, og kort efter, at Chr. Hvid havde lukket sine Øjne, var dets Skæbne afgjort.

Da vi nu saaledes har søgt at ridse de ydre Skæbner og Tildragelser, der fik indgribende Betydning for Klosterlivet, vil vi hertil føje noget om det indre Liv i Klostret selv. Klosterlivet var et Liv omspændt af religiøse Pligter, Messer, Gudstjenester, Faste og Bønner, ved hvilket Kristenlivets Ideal skulde realiseres,

saadan som de forstod det; og Trangen dertil har vel særlig i Begyndelsen været Motiverne til at søge Klostret ogsaa her, især naar det ydre Liv i Verden havde tabt sin Glans og Magt over Sindet. Senere blev Motiverne nok noget mere blandede, eftersom Klostrets Velstand var bleven forøget, og det var en Forsørgelse at gaa i Kloster. Og saadan har vel Tiderne her skiftet med det øvrige Land, fra Fromhedstider til Slappelsestider og omvendt. Men om alt dette tier Kilderne.

Folketraditionen fortæller heller intet om Nonnerne, hverken om deres Fromhed eller Usædelighed, der har intet holdt sig, saadan som der siges i Folkemunde om Tvis Munke, at de havde Ord for Usædelighed. Heller ikke er der efterladt os noget Vidnesbyrd om aandeligt Arbejde i Klostret.

Ser vi dernæst paa det mere materielle Liv, saa falder det let i Øjnene, hvorledes Klostret er blevet forsynet med Fødemidler. Fra Klostrets store Avlsgaard, Ladegaarden, leveredes Naturalier til den daglige Føde. Fra Søerne hentedes Fisk, der særlig var nødvendige i Fastetiden. Skovene ydede Vildt og Træ til Brændsel, fra Moserne bragtes Tørv. Og desuden strømmede jo de store Afgifter aarlig ind til Klostret fra de mange Gaarde, og vi faar ikke Indtrykket af, at de nogensinde har lidt Mangel udover nogen Pengeforlegenhed, da der endnu 1547 er saa meget Gods i Behold, som der er. En Ejendommelighed er det, at Særeje har været tilladt i Klostret, i al Fald ser vi Fru Ingerd Jensdatter pantsætte sin Gaard, mens hun er i Klostret, og Fru Ingerd Nielsdatter bortskøder som Nonne Bordbjerg Mølle m. m.

Vi hører ikke noget om, hvorledes Reformationsbevægelsen har indvirket paa Klosterjomfruerne, men de har jo ikke kunnet se med andet end uvillige Øjne paa den Bevægelse, der undergravede Grundvolden for deres hele Eksistens. Ved Reformationen ophørte Klostret som saadant. Dog blev der sørget for, at Klosterjomfruerne, de af dem der blev i Klostret, ikke skulde sulte, idet Kongen lod foreskrive, hvor meget hans Lensmænd skulde give hver især til Føde hvert Aar. Listen ser saaledes ud: „5 Tønner Brødt eller 25 Skepper Meell, 14 tønner Øl eller 2 Pund (4 Tdr.) Maltt och 10 Skepper Humle, 2 leffuendes Suin, 6 leffuendes Lam, 2 leffuendes feede Faar, 6 leffuendes Gees, 10 par Høns, i Fierding Smør, 1 Fierding saltett Siildt, 2 woll røgett Sildit, en half tønne saltett Fisk, 150 tørre Huillingh, 100 Flønder, 1 Skeppe Boghuedegryn, 1 Skeppe Byggryn, 1 half Skeppe Hawregryn, 1 Skeppe Ærter, 1 Fierding Ædike, 4 Skepper Lønborg Salt, 10 Læss Wedtt, en half Læst Kull, 1' Woll Ægh, 12 Mark pendinge til Sko och Klede og huer too Jomfruer en leffendes Oxe."

KLOSTRETS HISTORIE EFTER REFORMATIONENS SEJR 1536

I Aaret 1536 sejrede Reformationen, og Chr. Hvid lukkede sine Øjne. Efter ham er der næppe bleven valgt nogen Prior. Klostret forlenes samme Aar til Mogens Kaas, en tidligere Kannik i Viborg. Han havde dog kun Klostret et Par Aar, saa trak han sig tilbage til sine Gaarde, Taarupgaard og Ørslev Kloster, hvor han døde 1543.

1538 forlenedes Klostret bort til Iver Juel, Domprovsten i Hardsyssel. Paa Grund af hans enestaaende Forhold til Klostret, tilkommer der ham en udførligere Omtale i Tilknytning til hans egne Optegnelser. Han var født 1494 paa Astrup i Salling, som hans Fader Kjeld Juel ejede; Biskop Iver Munk var hans Fætter, derfor bestemtes han tidlig til den gejstlige Stand og gennemgik Ribe og Aarhus Skoler for at komme til København 1514, hvorfra han 1517 drog ud paa en længere Udenlandsrejse blandt andet til Köln, hvor han blev Magister. Efter en livsfarlig Hjemrejse fra Amsterdam, drog han et Aarstid efter igen ud, til Rom, hvor han blev i 3 Aar til 1524, hvorpaa han korn hjem og blev Frederik I.s Sekretær. Tidligere er han nok bleven optaget i den gejstlige Stand.

Kongen sendte ham til Norge for at virke for hans Sag, og han blev her Provst i Bergen, og selv paastaar han at have været Biskop i Oslo et Aar, til en anden fravendte ham det; han synes ogsaa at have haft Agershus. Det gik ham imidlertid imod i Norge, hvad han selv senere tilsyneladende er meget glad ved.

1526 faar han saa Provstiet i Hardsyssel for 60 Gylden aarlig til Formanden; han slaar sig ned i Ribe og bliver der til 1537. 1533 forlenes han yderligere med Helligaandsgaarden, „medmindre han trænges derfra med Magt og Overvold", føjes der betegnende til; den beholdt han hele sin Levetid.

Skønt katolsk gejstlig sluttede han sig til Kristian III og Reformationen, og blev af ham sendt til Sverrig til Gustav Vasa, hvor han desuden traadte i Forbindelse med Norge. Derpaa fik han Hvervet at være Proviantmester i Anledning af Udskrivningen af en Madskat i Jylland. Det er dog først fra Herredagen i Viborg 1537, at han daterer sit Held og Fremgang, da han kommer til at ledsage Johan Rantzau rundt i Ribe Stift. Derpaa stiger han til Stiftsbefalingsmand i Ribe og faar Lønborg i Forlening i 2½ Aar. 1538 faar han saa Stubber Kloster „mod at give 50 Dlr. aarlig og tjene selvferde velrustet til Hest eller Skibs og besørgede de Jomfruer, som ere eller bliver indgivne i samme Kloster, deres tilbørlige og nødtørftige Underholdning efter gammel Sædvane, samt holde Klosteret ved skellig Bygning og Tjenerne ved Lov". Efter Ansøgning tillader Kongen ham samme Aar at gifte sig og dog beholde sine gejstlige Forleninger. 1543 mageskifter han noget af sit private Gods med Domkapitlet og faar Rybjerggaard. 1545 lader han gøre Grave omkring Klosteret, som han yderligere uddybede 1552. I Aarene 1545 og 46 maa han holde Kongen med Gæsteri, og 1545 laaner han Kongen 100 Daler og er iøvrigt optaget af at bygge paa Klosteret.

1546 faar han Brev fra Kongen om, at han enten maa købe Klosteret eller afstaa det og aflægge behørigt Regnskab over det. Den 6. Marts 1547 køber Iver Juel saa Klosteret for 12,765 Daler; det havde været overdraget 3 Mænd, Erik Banner, Per Ebbesen og Jørgen Pedersen, at forhandle med Iver Juel om Købet, for at de, som Kongen skriver, „kunde udføre de fleste Daler og Guld". Foruden denne Betaling skal han føde de 12 Jomfruer, der var tilbage. Vi har Skødet og det Brev, han fik over Godset, bevaret. Da han nu samme Aar fik Tilladelse til at lægge nogle Gaarde i Sevel og Trandum yderligere under Sevel Birk, og han fik Birkeret over dem, saa udbrød der Strid med hans Hustrus Slægtning Mogens Munk om Hjellum Hede, Flyndersø og Trandum Præstegaard; de blev dog omsider forligte, men nogle Aar efter brød Striden ud igen. Iver Juel solgte nu en Del Gods, som laa afsides, og fik 5,700 Dlr. for det. Særlig bekendt er han bleven, fordi han med kongelig Tilladelse lod Trandum Kirke nedrive, skønt den var vel holdt, som en senere Klage siger. Kirken brugte han til at bygge Sevel Kirke større med; dette var 1554. Aaret derefter byggede han Fruerstuen paa Stubber; i Forvejen havde han opbygget Rybjerggaard. Skønt han havde faaet fat i Trandum Præstegaard, havde han dog ikke udlagt en Præstegaard til Præsten i Sevel; Præsten blev sendt ned til Trandum Præstegaard, hvor han boede 1570. Samtidig med, at han saaledes blev en dygtig Herremand, virkede han som Hardsyssels Provst til sin Død, hvorved han navnlig havde Kirkerne at tilse. Om Staby Kirke kom han iøvrigt i Strid paa Provstiets Vegne med Mariager Kloster, ligesom han i det hele var indviklet i en Mængde Processer om mange forskellige Ting; blandt andet havde han engang svoret

IVER JUELS
SEGL

Hærværk over en Kvinde i Sale Sogn. Hagebro fik han igen knyttet til Stubber 1549. Hans Hustru var Mette Munk fra Krogsgaard. 1556 døde han i Fruerstuen paa Stubbergaard og blev begravet i Sevel Kirke i mange fornemme Mænd og Kvinders Nærværelse, og „alle sørgede og begræd hans Død", drister hans Søn Kjeld Juel sig til at skrive om ham. Det viste sig, at Kirkeregnskaberne ikke ganske var i Orden ved hans Død.

Iver Juel var af samme Type som Chr. Hvid, en energisk og dygtig Mand, men tillige hensynsløs i sin Færd. Klostret omdannede han til en anselig Herregaard med nye Bygninger; han opbyggede sig en god Mølle af Hjellum Mølle. Herregaarden lod han sikre ved dybe Grave. Allerede 1549, da hans Søn bliver døbt i Sevel Kirke, maa Borgen have været i Stand, thi da har han anselige Gæster samlede paa Stubber. Overfor Bønderne var han streng, og de frygtede ham; saaledes turde de først efter hans Død klage over Nedbrydelsen af Trandum Kirke; dog uden Held. Udover Begyndelsesordene: „In nomine Jesu" i hans Optegnelser mærker vi ikke det mindste til kirkelig og religiøs Interesse hos ham, hverken i katolsk eller luthersk Aand, men finder derimod en udpræget Sans for at drage til sig af de Godser og Goder, den nye Tid i saa rigelig Maal lagde i Adelens Hænder.

Hans Færd overfor Trandum Kirke viste blot, at han for enhver Pris ønskede at sikre sig et værdigt Hvilested og Eftermæle for sig og sin Slægt, derimod liden egentlig kirkelig Sans.

Saaledes omdannedes vort Kloster til Herregaard, og dermed er Stubber Klosters Historie afsluttet.

Endnu skal kort tilføjes, at hans Børn delte Godset mellem sig, saaledes at hans Enke og Sønnen Kjeld Juel beholdt Stubbergaard, hans ene Datter, Maren, fik Handbjerg Hovgaard, den anden, Anna, Blistrup. Kjeld Juel ombyggede det søndre Hus paa Herregaarden 1592 og hele Ladegaarden. Hans Enke Christence Juel, der var en lærd Dame, ejede et Haandskrift af Folkeviser og var i det hele gift tre Gange; sørgelig bekendt er hun bleven ved at have voldt Sevel Præst Jørgen Fris' Afsættelse. Hendes tredje Mand, Knud Gyldenstjerne, var en stor Bondeplager. Med Herregaarden gik det svært tilbage, og den deltes til forskellige Ejere 1660-62; Kongen fik endog senere en Part i den. Gaarden stod til dels ubeboet i et helt Aarhundrede og forfaldt, hvorfor Ejeren Boserup ca. 1850 flyttede den til Sevel, og den gamle Gaard med de alentykke Mure blev 1870 solgt til Nedbrydning, ved hvilken Lejlighed Arkivet gik til Grunde.

Nu staar kun Kældrene som et Minde om gamle Dage, og der er bygget et Hus ovenover dem for at bevare dem.